

İçindekiler

Düşünce

- 3 Li-derkenar: *İmanlının Takısı*
CHUCK FAROE
- 5 Yirminci Yüzyıl Teolojisinde Üçlübirlik'le İlgili
Önemli Bir Konu Gözden Kaçırıldı
MATTHEW BARRETT

Kitap

- 9 Matta'nın İsa Öyküsünde Egemenliği Iskalamak:
1) *Algı Bozukluğumuz*
CHUCK FAROE

Tarih

- 16 Tanrı'nın Sözü'nü Ezgiyle Okumak
MARK NOLL
- 20 Kutsal Kitap'taki Kitapların Yazılış Tarihleri: *İki
Tablo*
J.M. DIENER

Hizmet

- 25 Kalıcı Hizmet (2. Bölüm)
TIM ALLCHIN

Giriş

Künye

e-manet

Dergi Sahibi

Anadolu Hristiyan Topluluğu Derneği

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Muammer KARAKAYA

Üslupçu

Neslihan ORANCI

Tasarım

Aslan TANRIVERDİ

Dizgi ve Dağıtım

Joshua M. WIBBERLEY

Son Kontrol

Steven K. Mittwede

Yazı Kurulu

Joshua M. WIBBERLEY

Sarah WIBBERLEY

Ken WIEST

Rhonda WIEST

Yazışma adresi

AHT

Cumhuriyet Mah. Millet Cad.

Ünlü Apt. 39/11

Melikgazi

38110 KAYSERİ, TÜRKİYE

İnternet

<https://www.e-manetdergi.org>

e-Posta

iletisim@e-manetdergi.org

Hakkımızda

e-manet Türkiye’de hazırlanarak Türk kilise önderlerine ücretsiz olarak gönderilen üç aylık e-posta Kutsal Kitap ve tanrıbilim dergisidir.

e-manet, 2. Timoteos 2:2’deki sürecin gerçekleşmesine araç olmayı amaçlamaktadır. Yarının önderlerini donatacak olan bugünkü Türk kilise önderlerinin donatılmasına katkıda bulunmak istiyoruz.

Bu derginin iki ana hedefi vardır: olgunlaşma ve hizmet.

Dergide benimsenen iki temel değer vardır: üstün nitelikli içerik ve okuyucuların yararı.

Kilise önderlerinin eleştirel düşünme, düşüncelerini net bir biçimde belirtme ve farklı görüşleri sevgiyle hoş görmenin yanı sıra, Kutsal Yazılar’a göre değerlendirme kapasitelerini geliştirmeleri can alıcı önem taşır. Bu derginin böyle bir gelişim sürecine yarayacak yapıcı bir ortam sağlayacağını umuyoruz.

e-manet’in yararlı olması için tepkilerinizi, isteklerinizi ve eleştirilerinizi bildirmeniz gerekecektir. Bunları yazikurulu@e-manetdergi.org adresine veya [Facebook](https://www.facebook.com/e-manetdergi)’taki [okuyucu grubumuz aracılığıyla](https://www.facebook.com/e-manetdergi) iletebilirsiniz.

Çevirmeni belirlenmemiş makaleler Türkçe olarak yazılmıştır.

e-manet’in tüm sayılarını <http://www.e-manetdergi.org> adresli web sitemizden indirebilirsiniz. Ayrıca dergimizde yayınlanan tüm makaleleri interaktif bir dizinde bulabilirsiniz.

Telif Hakları

e-manet’te yayımlanan makalelerin ve karikatürlerin telif hakları, yazarlarına veya onları ilk yayımlayan kurum veya yayınevine aittir. Mesih imanlıları olarak telif hakları yasasını ihlâl etmek istemeyiz. **e-manet** kurulunun aldığı yayın izinleri, makalelerin ve karikatürlerin başka yerlerde (web siteleri dahil), yayımlanmasını kapsamayabilir. İzin nereden alınması gerektiğini öğrenmek için bize yazikurulu@e-manetdergi.org e-posta adresinden ulaşabilirsiniz.

Li-derkenar

İmanlının Takısı

▼ *Chuck Faroe*

“Oğlum, malzeme önemli değil, işçilik önemli değil” derdi bana eski ustam çıraklık yıllarımda. Zamanla bu söz aramızda bir espri oldu. “Ne önemli o zaman usta?” diye karşılık verirdim, “Satmak oğlum. Önemli olan satmak” derdi eski ustam.

O yıllarda imalathanemizden çıkan takılar zarif sayılmazdı ama belirli zevke sahip insanlarda yine de epey rağbet görürdü. Çok satardık, iyi para yapardık o yıllarda.

e

Süs deyip geçmeyin. Takı tanıtır. Takı, takan kişinin zevkini, yapan kişinin de marifetini sergiler. Takının sade ama değerlisi olduğu gibi, gösterişli ama değersiz de var. Mücevherin sahibisi olduğu gibi taklidi de var. Bir haberde, “Öyle güzel taklit mücevher yapan ustalar var ki moda dünyasında, yalancısını sahibisinden ayırmak mümkün değil” dediği halde, hangisinin hakiki, hangisinin de sahte olduğunu anlayan anlar, ayırt etmeyi bilir.¹

“Acaba, ağızımızdan çıkan sözleri takılan takı gibi algılamaya başlasak, imanlının takısı neye benzer?”

“Hristiyan takıları”nı internette aradığımda öncelikle haç takısı reklamlarına rastladım.

Reklamların yanı sıra da Türklerin Hristiyanlığı temsil eden haç takmasının uygun olup olmadığı

konusunu işleyen sayfalar çıktı. Bir “online fetva”ya göre, Müslümanım diyen kişinin haç takması caiz değildir. Öbür yandan, *ekşisözlük* sitesinde bir vatandaşın şu açık fikirli yorumda bulunduğunu gördüm: “Her şeye bu kadar çok anlam yüklememek gerek. Haç kolye gayet şık duruyor ve güzel kombinasyonlar çıkıyor ortaya. Hoşuna gidiyorsa takar, altında ekstra bir sebep aranacak bir şey değil bence.”²

Tabii Mesih imanlısı olarak, Hristiyan takısı bizim için sadece altında “ekstra” anlamı olmayan aksesuar olamaz. “Bizler günah karşısında ölelim, doğruluk uğruna yaşayalım diye, günahlarımızı çarmıhta kendi bedeninde yüklenen” Rab İsa’yı anan haç takısı olsun, Mesih’in vaftiz olduğunda, üzerine “güvercin gibi” inen, bizi de yöneten Kutsal Ruh’u simgeleyen güvercin takısı olsun, moda uymak için değil, inancımızı ikrar etmek için takılır (bkz. 1Pe. 2:24; Mar. 1:10).

Ağızdan çıkan söz bazen takıya benzetilir. Sözgelimi nasihat hakkında “kulağına küpe olsun” denir. Özdeyişler 25:12’de, “Altın küpe ya da altın bir süs neyse, dinleyen kulak için bilgenin azarlaması da öyledir” denir. Acaba, ağızımızdan çıkan sözleri takılan takı gibi algılamaya başlasak, imanlının takısı neye benzer?

Takı tanıtır. Ağız yüreğin elçisidir.³ Rabbimiz İsa, ağızımızdan çıkan sözlerin yüreğimizin durumunu ifşa ettiğini söyler (bkz. Mat. 12:34). Söz takıysa, yürek bu takıların imal edildiği atölyedir. Bu bağlamda can alıcı soru o zaman şu olur: Atölyenin ustası kim?

İmanlının takısının malzemesi değerlidir. “Doğru kişinin dili saf gümüş gibidir, kötünün niyetleriye değersizdir” (Özd. 10:20). Öyle seçkin malzeme kullanmayı kimden öğrenmişiz? Ustamızdan, tabii ki. Usta nasılsa çırak öyle olur. Bizim Ustamız’ın sözleri “pak sözlerdir, toprakta eritilmiş, yedi kez arıtılmış gümüşe benzer” (Mez. 12:6).

İmanlının takısının işçiliği de incedir. Özdeyişler 20:15’e göre, “bilgi dudakları” (Yeni Çeviri’de “bilgi akıtan dudaklar”) altın veya mücevherlerden daha da değerli taşa (“cevahir”e) benzer.⁴ Bu taş diğer cevherlerden neden daha kıymetli sayılır? Önde gelen İbranice uzmanlarından Michael V. Fox’a göre, burada kullanılan kelime *imal edilen* bir şey kasteder. “Zarif mücevherat” *hünerle* yapıldığı için malzemesi olarak kullanılan “altın ve yakuttan daha değerli” olur. Bu benzetmenin doğrultusunda “bilgi” verirken sözümüzün içeriği değerli (iyi araştırılmış!), ifadesi de zarif (iyi tasarlanmış!) olmalıdır.⁵

Şeytan’ın ana dili yalandır (Yu. 8:44). Efes’teki “boş konuşan” bazı öğretmenler hevesli, kendilerinden emin ama bilgisizdir (1Ti. 1:5-6). Doğru kişi kafadan atmaz, bilgi sahibi olmadan söz sahibi olmak istemez, söyleyeceğini önceden iyi tartar, dinlemeden yanıtlamaz (Özd. 15:28; 18:13). En azından öyle davranmayı öğreniyordur. Gösterişli ama değersiz takıyı tanı, takmaktan kaçınır.

Çünkü takı tanıtır.

e

Usta olduktan sonra tekrar çırak olunur mu? Olunurmuş. Yeni Ustam’la tanıştığımda imal ettiğim takılara bir göz attı, “Oğlum, tekrar baştan başlayacağız” dedi, o sevecen sesiyle.

Sonnotlar

¹ “Herkese avuç avuç mücevher,” *Cumhuriyet*, 28 Ocak 1990.

² “haç şeklinde kolye takmak”, *ekşisözlük* < <https://eksisozluk.com/hac-seklinde-kolye-takmak--418541?p=3> > (06/08/2021 tarihinde erişildi).

³ Bu güzel kullanımı A. Craig Troxel’e borçluyum. Bkz. A. Craig Troxel, *With All Your Heart: Orienting Your Mind, Desires, and Will Toward Christ* (Wheaton, Illinois: Crossway, 2020), s. 179-187.

⁴ “Cevahir” terimi Kitabı Mukaddes çevirisinde geçer (Bkz. Süleyman’ın Meselleri 20:15).

⁵ Michael V. Fox, *Proverbs 10-31* (New Haven, Connecticut: Yale University Press, 2009), s. 669.

“Genellikle Üçlü Birlik’in bir gizem olduğu söylenir. Kesinlikle de öyle... Ancak bu yalnızca el yordamıyla tahmin edebileceğimiz karanlıkta örtülenmiş bir gizem değil. Tanrı’ya ait her şeyi asla bilemeyeceğimizi anlamamız için bize verilmiş bir gizem... Bizi karanlıkta tutan bir gizem değil, elimizden tutulup yavaş yavaş aydınlığa götürüldüğümüz bir gizem...”

Eugene Peterson

Christ Plays in Ten Thousand Places (Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 2005), s. 306.

Yirminci Yüzyıl Teolojisinde Üçlübürlük'le İlgili Önemli Bir Konu Gözden Kaçırıldı

Matthew Barrett

N.N.

Matthew Barrett *Simply Trinity: The Unmanipulated Father, Son, and Spirit (Ada, Michigan: Baker Books, 2021)* kitabının yazarıdır. *Midwestern Baptist Teoloji Fakültesinde Hristiyan teolojisi doçenti, Credo Magazine'in genel yayın yönetmeni, Credo Podcast'in yöneticisidir.*

Baba, Oğul ve Ruh'un aralarında "iş" bölümü yapmadan bir olarak hareket ettiği öğretisini yeniden kazanmanın zamanı artık geldi.

Kilise tarihinde kilise babalarımız en önemli inanç bildirgelerinden (*en* önemli inanç bildirgesi ifadesi tartışılabilir) birini –İznik İnanç Bildirgesi'ni– savunduklarında Kutsal Kitap'a ve geleneksel imana dayanan Üçlübürlük doktrininin ve kilisenin tehlikede olduğuna inanıyorlardı.

Savunmalarını yerine oturtmaya gayret ederlerken sapkınlıkla mücadelede kesinlikle elzem olan pek çok kilit inanç belirlediler. Bunlardan biri, ünlü Latince *opera Trinitatis ad extra indivisa sunt* ifadesinde özetlenen bir inanış olan "ayrışmaz işleyişler"di. Üçlübürlük'in – yaratılıştan kurtuluşa kadar– işinin bölünemezliği demektir bu. Ya da Augustinus'un klasik *De Trinitate* kitabında çok açıkça söylediği gibi, "Baba, Oğul ve Kutsal Ruh birbirinden ayrışmaz olduğu için, ayrışmadan çalışırlar." Baba, Oğul ve Ruh bir olarak çalışır, çünkü onlar birdir; özde, iradede, güçte ve yücelikte birdir.

Modernlik ortaya çıktı. Ayrışmaz işleyiş doktrini –geleneksel Hristiyan imanının ve tapınma düzeninin bir zamanlar ayrışmaz "kuralı"– sorgulanmaya başlamıştır; bazıları doktrinden uzaklaşmış, bazıları ciddi ölçüde değiştirmiştir. Teolog Adonis Vidu *The Same God Who Works All Things: Inseparable Operations in Trinitarian Theology*¹ başlıklı çarpıcı yeni kitabında şu açıklamayı yapar: "Geçtiğimiz yüzyıl içinde bu kural Üçlübürlük dogmasının temelini bir parçası olmaktan, en zayıf saldırıya açık noktalarından biriymiş gibi kaçınılan bir şey haline geldi."

Ne oldu? Bu değişim neden önemli?

İznik Geleneğinden Ayrılış

Klasik İznik geleneğinde, Kutsal Yazı'nın Üçlübürlük'teki kişilerin birliğine ve aynı şekilde eşitliğine dair tanıklığı korunmaya çalışıldı. Bu gelenek kişileri kökenli ezeli ilişkilerine göre ayırt ederek tanımladı: Baba doğmadı, Oğul ezelde Baba'dan oldu, Ruh ezelde Baba'dan ve Oğul'dan çıktı (ya da "üflendi").

Ancak bu "çıkılmalar" (ya da kişisel özellikler) üç tanrı yaratmaz, çünkü İngiliz Püriten John Owen'ın dediği gibi, "tanrısal kişi yalnızca tanrısal özden ibarettir, kendine mahsus özellik nedeniyle varlığını kendine mahsus sürdürür." Örneğin, kilise babaları Oğul'un ezelde Baba'dan olduğunu (Oğul'u *Oğul olarak* bir tek bu farklı kılar) söylemelerinin yanı sıra, Oğul'un Baba'nın *özünden* olduğunu da açıklığa kavuşturmayı unutmadılar. Hristiyanlığın ilk dönem Hristiyan savunmacısı Şamlı Yuhanna'nın belirttiği gibi, Üçlülük "kusurlu üç öğeden oluşmuş mükemmel bir birleşik doğa değildir, üç mükemmel kişilikte ... var olan tek bir basit özdür." Bu "basit" (ya da basitlik) kelimesi önemlidir, kiliseyi Üçlülük'i üç ayrı parçanın – büyük küçük ya da üst ast bireylerin– derlemesine dönüştürmekten korur.

20. yüzyılda İzmit geleneğinden ayrılan teologlar Üçlülük'i insan toplumuna benzer şekilde ayrı özneler topluluğu olarak tanımlamaya başladıklarında her şey değişti. Colin Gunton, şaşırtıcı bir ifadesinde yeni düşünceyi şöyle açıkladı: "Bu durumda, insan olmak tanrısal kişi olmakla aynıdır ve dolayısıyla, yaratan düzeyinde de, yaratılan düzeyinde de kelime aynı anlama gelir."

Vidu, sosyal üçlülükçilik denen şeyin ortaya çıkmasıyla birlikte, tanrısal kişiler her biri kendi bilinçliliğinin ve iradesinin merkezimiş, ayrı bir bireysel kendilikmiş gibi yeniden tanımlandı, açıklamasını yapar. Hristiyan filozof Richard Swinburne üç bireyden oluşan bir

Üçlülük bile önermiştir. Vidu'nun araştırması açıklayıcıdır: Modern teologlar ayırmaz işleyişlere yer vermeyi sürdürdülerse de, Üçlülük'in yaratılıştaki ve kurtuluştaki birliğini ya ortak bir girişim ya da iş bölümü olarak tanımladılar. Ama bazı durumlarda doktrin tümüyle bir kenara atıldı, çünkü sosyal üçlülükçiliğin kişilerin bireyliğini vurgulamasıyla örtüşmüyordu.

Bunların hiçbiri Vidu'nun aklına yatmaz. Benim anladığım kadarıyla, Vidu'nun teolojik kaygısı oldukça makul. Vidu modern teolojinin bu ayırmaz işleyişe dair çekirdek inancı hem yanlış anladığı hem de kötüye kullandığı sonucuna vardığında bir

"Esas tanrısal neden sonuç ilişkisinde gerçek ve indirgenemez ayrımlar elde edildiğini, kişileri birbirinden ayıran ve tanımlayan ancak tözlerini asla ayırmayan kalıcı ilişkilerin olduğunu gösterir."

şeyler yakalar. Şunları yazar: "Üçlülük'in içkin hayatında üç ayrı öznesi bulunduğunu, her birinin farklı iradesi, farklı bilgisi ve başkalarına karşı farklı sevgisi olduğunu göstermez bu"; modern teologlar böyle varsayarlar. "Aksine, *esas tanrısal neden sonuç ilişkisinde gerçek ve indirgenemez ayrımlar elde edildiğini, kişileri birbirinden ayıran ve tanımlayan ancak tözlerini asla ayırmayan kalıcı ilişkilerin olduğunu gösterir.*"

Bu son ifade, "ancak tözlerini asla ayırmayan", gözden kaçırılmamalı. Vidu ne öne sürüyor? Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'u ayrı iradelere sahip ayrı araçlar olarak ele alıp eylemde birliklerini ortak girişim olarak açıklayarak, kişilerin ortak tanrısal tözlerini karşı karşıya getirdik. Bu durumda, son dönemlerde triteizm (üç tanrı) suçlamasının yönelttilmesinde şaşılacak ne var?

Vidu üç kişinin sosyal tanımının, aralarındaki bir üst ilişkisine ne kadar kolay dönüştüğü konusunda da uyarır. İznik İnanç Bildirgesinde Oğul'un Baba'nın astı olduğu fikri açıkça reddedilmiştir; örneğin, İsa "gerçek Tanrı'dan gerçek Tanrı", "Baba'yla aynı özden" olmuştur tanımı yapılır. Ama belli başlı pek çok müjdesel imanlı onlarca yıldan beri sanki Baba'nın yetkisi ve yüceliği Oğul'dan daha üstmüş gibi bir astlık yaratmaya çalışmaktadırlar.

Modern teolojiden sandığımızdan daha çok etkilendiğimizi çarpıcı bir biçimde anımsatır bu. Oğul *ontolojik* olarak Baba'ya eşittir ama *işlev* olarak asttır demek akıllıca gelse de, bu asılsız ikiliği fark edip iç yüzünü iyi anlamalıyız. Vidu'nun gözlemleriyle açıklığa kavuşturduğu gibi, "Tanrısal kişi başka, tanrısal töz başka değildir. Aksine, tanrısal kişilerin her birinin tözü aynıdır, ama özel ve indirgenemeyen ilişki içinde."

Vidu haklıysa ayrışmayan işleyişin müjdesel teolojide geleceği olabilir. Ama önce biz, bireysel eylemler olmadığını, Baba, Oğul ve Ruh'un birlikte tek bir eylemde bulunduğunu kabul edersek.

Eylemde Birlik

Vidu'nun kitabının ana fikri uzun zamandır beklenen bir projedir: Ayrışmayan işleyiş doktrinini ve onunla birlikte Üçlübirlilik'in birliği yendiden kazandırmaktır. Vidu İsa'nın beden alması dâhil pek çok emsal öne sürer. Oğul beden alırken tek başına mıydı? Ne yazık ki pek çok modern ve müjdecî teolog, sanki özel eylemler tek tek kişilere atfedilebilmiş gibi, böyle söylüyor.

Vidu bizi uyarma işini Augustinus'a bırakır: "Üçlübirlilik Mesih'in bedenini oluşturdu ama o beden sadece Mesih'e aitti." Bir yandan, ayrışmaz işleyiş fikri doğrusya, bizim beden alma mucizesi dediğimiz "eylemi" Üçlübirlilik bir bütün halde yapar. Öte yandan, beden alma "durumu" –insan doğasını alması – sadece Oğul'a aittir.

Çelişki değil bu. Üçlübirlilik'in eyleminin tekilliği, paylaşılan ortak tanrısal özün tekilliğinden kaynaklanır. Yine de bir tek Oğul beden alır, çünkü her bir kişi kendisinin kökenle ezeli ilişkisine karşılık gelecek tarzda kurtuluş işini

"üstlenir". Oğul ezelde Baba'dan olduğundan Oğlu bizzat insan doğası almaya ve kurtarmaya göndermek Baba'ya uygundur. Ya da Vidu'nun çok net söylediği gibi, "kişilerin farklı işleri yoktur, aynı eylemin birliğinde farklı eylem tarzları vardır."

"Üçlübirlilik'in eyleminin tekilliği, paylaşılan ortak tanrısal özün tekilliğinden kaynaklanır."

Dolayısıyla, Vidu'nun öne sürdüğü gibi –Yaratılıştan İsa'nın beden almasına kadar – bir eylemin, "yarattığı (belli) sonuca" bakıp belli bir kişide "bittiğini" söyleyebilirsek de, onun Üçlübirlilik'in hepsinin eylemi olduğunu da kabul etmeliyiz. Vidu bu gizemi yakalamak için kitabının başından sonuna kadar bir örneği tekrarlar: "Tıpkı tüm mıknaşın yön verdiği ve belirgin olarak kutuplarından birine bitişen metal bir nesne gibi, İsa Mesih'in insan doğası, Oğul'un görevinin yaratılmış etkisi, tüm Üçlübirlilik tarafından meydana getirilir ama yalnız ve yalnız Oğul'a bitştirilir."

Kitap Golgota'ya geldiğinde bu örnek ete kemiğe bürünür. Vidu, Mesih'in çarmıhta bizim yerimizi aldığı ve bizim günahlarımızın cezasını (ilahi yargı, sonsuz gazap) çektiği inancı olan cezanın başkasının yerine kefaretiyle özdeşleşir. Bununla beraber, bazı savunucuların bu doktrini Tanrı'yı parçalara ayıran ifadelerle dile getirdiklerine hemen işaret eder. Tekrarlanan bir teoride Üçlübirlilik'te Baba öfkeli halde resmedilir, Oğul'a seven rolü verilir. Başka bir teoride çarmıhın Baba'yı değiştirdiği, kutsallıktan sevgiye geçmeye teşvik ettiği yorumu yapılır. Belki hepsinden kötüsü, İsa'nın terk edilmişlik feryadının –"beni neden terk ettin?" – Üçlübirlilik'in çarmıhta bölünmesi, tanrılığın parçalanması anlamına geldiğini iddia eden yorumdur. Vidu'nun ayrışmaz işleyişleri yeniden kazandırması gerekli bir düzeltmedir: Cezanın üstlenilmesi inancının kendisinin çok kötü karikatürlerinden kaçma şansı varsa, sal

gazabın yatıştırılması gerçeğini korumak uğruna İznik'in ince ayrıntılarını uçup gitmesine yol açan tasvirlerden kaçınmasıyla mümkün olur.

Ne var ki bir eleştiri dile getirilmeli. Bir yandan, Vidu dürüst olduğu kadar da rahatlatıcıdır, Kefaret'i ayırışmayan işleyişin koruması dâhilinde ele almadığımız takdirde karşılaşıcağımız yan zararı öngörür. Öte yandan, onun kitabının kefarete bölümünü bitirdiğim halde hâlâ açıklamalı yorum desteği görmedim. Mesih'in terk edilmişlik feryadı Üçlülük'te yaşanan bir ayrılma değilse, Mesih'in Mezmur 22:1'den yaptığı alıntı nasıl yorumlanmalı?

Vidu'nun ikna edici teolojik sunumu kanonik kategoriler dikkatle ele alınarak daha da geliştirilebilir. Örneğin, Pavlus Romalılar 5'te Mesih'i İkinci Adem varsayar. Birinci Adem gelecek kuşakları temsil ediyordu ama günahı mahkûmiyet getirdi. Yaratılış antlaşmasının çiğnenmesi evrenin lanetlenmesine yol açtı. Yeni Adem Mesih'se tam tersine tanrısız temsil eder ama Tanrı'nın yasasına bağlılığı bizim aklanmamız olur. Bu açıdan bakınca, Çarmıh Üçlülük'in parçalanması değildir, Oğul'un başkalarının yerini alması ve Adem'in günahının lanetini, yasanın mahkûmiyetini üstlenmesidir. Yeşaya peygambere çok benzeyen Nazianzuslu Gregorios şunları yazmıştır: "[Mesih] kendisinde bizi temsil etmişti. Zira eskiden biz terk edilmiştik, hor görülmüştük ama şimdi acı çekemeyenin çektiği acılarla alınıp kurtarıldık. Keza bizim akılsızlığımızı ve günahlarımızı da benimsedi."

"Mesih kendisinde bizi temsil etmişti. Zira eskiden biz terk edilmiştik, hor görülmüştük ama şimdi acı çekemeyenin çektiği acılarla alınıp kurtarıldık. Keza bizim akılsızlığımızı ve günahlarımızı da benimsedi."

Vidu Kutsal Kitap'ta tekrar edilen çeşitli temalara fazlaca yoğunlaşmaz. Yine de felsefi bir temel atarak bir fırsat penceresini bırakır. Hâlâ çiçek vermeye devam eden teolojik yorum ağacının bir meyvesi olan bu kanonik temaları İznik İnanç Bildirgesinin çerçevesine oturtmak için daha çok çalışma yapılmalıdır.

Derin dogmatikler

The Same God Who Works All Things derin dogmatiklere şahane bir örnektir, bir zamanlar C.S. Lewis'in elinde kalemi olduğu sürece güncel

ruhsal okuma kitaplarından bile daha çok keyif aldığını söylediği türdedir. Vidu kapsamlı ve inandırıcıdır. *Suçlu çıkartıcı* daha iyi bir kelime olabilir. Kitabı, okura ayırışmayan işleyiş fikrini ihmal ettiği ve açıkça yanlış kullandığı için ağıt yaktırır.

Ama Vidu'nun yolundan gidilirse, kilise onun tarihte kabul görmüş Üçlülük inancına yeniden kazanmaya katılmaya yönelecektir. Üçlülük gibi önemli sonuçlar doğuran bir doktrini bir asır boyunca liberal bir projeye denedikten sonra –evet, suç ortağı olarak müjdeci imanlılara hitap ediyorum – tarihte kabul görmüş iman mirasımızı geri kazanmanın zamanı gelmiştir. Ve –İznik yanlısı gelenekte doğrulandığı haliyle– ayırışmayan işleyiş bu tazelenme için doğru bir adımdır.

Kaynak: "Twentieth-Century Theology Lost Sight of Something Essential about the Trinity", *Christianity Today*, 20.05.2021 < <https://www.christianitytoday.com/ct/2021/may-web-only/adonis-vidu-trinity-inseparable-operations.html> > (22.05.2021 tarihinde erişildi). İzin ile kullanıldı. Maalesef yazar Vidu'nun kitabını alıntılarken bunu sayfa numarasını göstermeden yaptı. Çevirimiz bu uygulamayı yansıtmaktadır.

Sonnotlar

¹ Adonis Vidu *The Same God Who Works All Things: Inseparable Operations in Trinitarian Theology* (Grand Rapids, Michigan: Eerdmans 2021).

Matta'nın İsa Öyküsünde Egemenliği Iskalamak

1) Algı Bozukluğumuz

▣ *Chuck Faroe*

“O yarış *ben* kazanacağım!” dedi kız. Bu söz bana aykırı, hatta komik geldiyse de söyleyen kız için gayet doğaldı. Durum şuydu: Ankara’da yaşarken bir akşam eşimle birlikte biri anne diğeri onun üniversiteli kızı olan iki kişinin yanına çağrılmıştık. İsa Mesih ve Müjde hakkında ilgi duydukları için Kutsal Kitap’tan bazı ayetler paylaşıyordum. Ama anne ile kızın aralarının gergin olduğu hemen anlaşılıyordu. Birbirini eleştirip duruyorlardı. Mesih’e bağımlı insanların ilişkilerinin münakaşa ve rekabet değil, sevgi üzerinde kurulu olduğu gerçeğini dile getiren şu ayeti okudum: “*Birbirinize kardeşlik sevgisiyle bağlı olun. Birbirinize saygı göstermekte yarışın*” (Rom. 12:10). Üniversiteli kız bunu duyar duymaz hiç duraksamadan, “O yarış *ben* kazanacağım!” deyiverdi.

Başkalarını kendimizden üstün saymanın gereğini vurguladığı için o ayeti okumuştum. Kızın tepkisi, okunan buyruğun ruhuna aykırı olduğu için bana ironik ve komik geldi. Yani biraz, “mükemmelliğimi mütevazılığımıza borçluyum” nüktesini andıran bir cevaptı! Kızın hemen ve rahatça bu cevabı vermesi, kendi yürek tutumu ve düşünce dünyası hakkında bir fikir veriyordu. Ama niye yalan söyleyelim, kızın konuşma şekli temkinsiz olsa bile ifşa edilen yürek tutumu ve düşünce dünyası herkeste bulunan “standart model”den pek farklı sayılmaz. Yani, yarış varsa kazanan biz oluruz, bir marifet söz konusuysa, övünmek gibi olmasın, o niteliğe biz sahibizdir! Nitekim Tanrı’nın bilgeliği şöyle der: “*İnsan her yaptığını temiz sanır*” (Özd. 16:2). İmanlı olarak burada iki yönlü bir sorununuz var: Tercihlerimizi sezgisel olarak meşrulaştırırken, Tanrı yolunu farkında olmadan şaşırırız.

“Tercihlerimizi sezgisel olarak meşrulaştırırken, Tanrı yolunu farkında olmadan şaşırırız.”

Bu durum İsa öğrencisi olmanın –başkalarını İsa’nın öğrencileri olarak yetiştirmenin de– hayati bir zorluğunu ortaya koyar: *Tanrı’nın egemenliğini yanlış algılamaya eğilimliyiz*. Bu sorun Matta’nın anlattığı İsa öyküsünün temelinde yatar. Birkaç makalede Matta’nın işlediği bu ruhsal algı bozukluğumuz ve Tanrı’nın Egemenliği’ni iskalama eğilimimize bakmak istiyorum. Bu konuyla alakalı olarak dört soruya bakacağım: (1) Matta’ya göre, Tanrı’nın egemenliğini doğru algılamakta neden güçlük çekeriz? (2) Matta, Onikiler’in tasviriyle hangi eğitici amaçları gütmektedir? (3) Mesih imanlısının zihniyeti nasıl biçimlenir? ve (4) Bu konular Türkiye’deki Protestan kilisesi ve öğrenci yetiştirme görevi için nasıl bir önem taşıyabilir? Ama bu sorulara bakmadan önce, Matta İncili’ne neden “Matta’nın İsa öyküsü” dediğimi anlatmalıyım.

İnciller'in Öyküsel Zenginliği

Birkaç makale boyunca paylaşacağım yazılar yöntemsel açıdan *anlatı eleştirisi* adlı bir yaklaşımda yazılmıştır. Anlatı eleştirisi son kırk yıl zarfında İncil araştırmalarında artan ilgi görmektedir.¹ Brown anlatı eleştirisini şöyle tanımlar:

*İnciller'i anlamak üzere, kitabın öyküsünü bir bütün olarak yorumlamak için metnin daha küçük yorum birimlerini aşarak onların edebi ve öyküsel özelliklerine odaklanma yöntemi. Anlatı eleştirisi İnciller'den birini yorumlarken metnin oluşumuyla ilgili meselelere (sözelimi kaynak veya biçim eleştirisine) bakmaksızın son [yani kanonik] şeklini baz alır.*²

İsa'yı anlatan bu öykülerin mesajını derinlemesine kavramaya gayretli olmalıyız. Ama o gayretle bazen metnin ayrıntılarına kitabın kapsamlı mesajını gözden kaçırarak kadar takılabiliriz. Tanrı'nın esinlemesi olan Kutsal Kitap'ın ayrıntıları kesinlikle dikkatlice incelenmeye değerdir. Ama Kutsal Kitap'ı incelerken, metni irdelerken sorduğumuz sorular kitabın bir bütün olarak anlaşılmasına yaramalıdır. Anlatı eleştirisinin önemli bir katkısı, bir İncil'de anlatılanların tek bir öykü olduğunu varsayarak kitabın mesajını bütüncül bir yaklaşımla anlamaya çalışmasıdır.

Adı üstünde, anlatı eleştirisi İnciller'in öyküsel özelliklerine dikkat eder. Bundan dolayı öyküyü oluşturan olaylar örgüsüyle ilgili sorular büyük önem taşır: Olayların akışında nasıl bir

sorun ortaya konuyor? Sorunu oluşturan çatışma nedir? Öyküde "yükselen eylem," yani çatışma bağlamında artan gerilim, doruk noktasına nasıl erişiyor? Ayrıca, sorun sonunda nasıl çözülüyor? Aynı şekilde, öyküdeki karakterler ve onların tasvirlerine bakarak öykünün mesajının iletilmesinde nasıl rol oynadıklarını sormalıyız. İnsan gruplarının –sözelimi, Matta'daki "kalabalık," "Ferisiler" veya "öğrenciler" gibi– karakter görevi görebileceğini unutmamalıyız.³

Öykü küçümsenemeyecek kadar önemli. Romancı

David Foster Wallace, "Zaman ve mekâna muhtaç olduğumuz gibi öyküye muhtacız; özümüzün bir parçası" demiştir.⁴ Sosyolog Nira Yuval-Davis kimliğin kendimize ve diğerlerine kim olduğumuzu (ve olmadığımızı) anlatan öykülerden ibaret olduğunu söyler.⁵ Filozof Alisdair MacIntyre'e göre, "Ne yapmam gerekir?" sorusunu yanıtlamak için önce daha mühim olan, "Kendimi hangi öyküye veya öykülere ait görüyorum?" sorusunu yanıtlamalıyım.⁶ O zaman Tanrı, İnciller'de vahiy yoluyla İsa'nın öyküsünü bize anlattığında, nasıl dinlemeliyiz? Yukarıda belirttiğim gibi, ayrıntılara fazla takılarak öyküyü kaçırmamalıyız. Aynı zamanda manasını kavramak için öyküyü ustaca biçimlendiren ayrıntıların farkına varmalıyız. Öykünün ustalığını analiz etmesine ederiz ama öykünün mesajını kavramak, dahası kendimizi öyküye ait görmek için öykünün dünyasına girmeliyiz. "Bu öykü içinde kendimi nerede görüyorum?" diye sormalıyız. Böylece, Matta'yı konu edinen bu makalelerin arka planında yatan soru şudur: *Matta'nın anlattığı dünyaya girmek bizi Hristiyan olarak –ve kiliseler olarak– nasıl değiştirmeli?*

Şimdi en başta ortaya sunduğum ilk soruya bakalım: Matta'ya göre, Tanrı'nın Egemenliği'ni doğru algılamakta neden güçlük çekeriz?

"Anlatı eleştirisinin önemli bir katkısı, bir İncil'de anlatılanların tek bir öykü olduğunu varsayarak kitabın mesajını bütüncül bir yaklaşımla anlamaya çalışmasıdır."

“Göklerin Egemenliği”nin Radikal Farklılığı

Tanrı'nın Egemenliği dediğimizde neden söz ediyoruz? Egemenlik olarak çevrilen İbranice ve Grekçe kelimeler, buldukları bağlamlara göre, bazen egemene ait *halk* veya egemenliğin sürüldüğü *alan* gibi nüanslara sahip olur. Ama bunun yanı sıra Kutsal Kitap'ta Tanrı'nın Egemenliği, temelinde, *dinamik* bir kavramdır: Tanrı'nın kral olarak *nasıl egemenlik sürdüğünü* kasteder.⁷ Hüküm sürmek için, tabii ki, *hüküm* lazım. Hükümün temel anlamı da, işlerin “şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen... yargı”dır.⁸ Öyleyse egemenliğin nasıl sürdürüldüğü belirli bazı değer yargılarına, yani neyin neden kıymetli olduğu sorusunun yanıtlarına bağlıdır. İnsanın bu soruya verdikleri yanıtlar ile Tanrı'nın yanıtları ise epey farklıdır.

Algılarımız hakkında nice psikolog ve nöroloğun tespit ettiği bir gerçek var: Görmeyi beklediğimizi görürüz. Tanrı'nın Egemenliği alıştığımız bütün insan yönetimlerinden kökten farklıdır; beklentilerimize aykırı olduğu için onu doğru algılamakta güçlük çekeriz.

Matta'da egemenlik ile değer yargıları çatışmasının önemli habercisi, öykünün önplanındaki tövbe çağrısıdır. Yahya ve İsa, “Tövbe edin! Çünkü Göklerin Egemenliği yaklaşmıştır” diye ilan ederek ortaya çıkar (3:1-2; 4:17).⁹ İsa on iki elçisini seçerek hizmete atadığında, aynı çağrıda bulunmalarını buyurur: “Göklerin Egemenliği yaklaştı” (10:7). Bu ayette “tövbe” kelimesi geçmese bile, hitap edilen kent ve köylerin öğrencileri ve onların aracılığıyla İsa'yı kabul edip etmemeleri, tövbe edip etmediklerinin göstergesi olur (10:14-15,32-33,40-42; Ayrıca bkz. 11:20-24 ve 12:41). Öykünün önemli karakterleri olan Yahya, İsa ve on iki elçinin bu çağrıyla hizmete başlamaları dinleyicinin dikkatini mutlaka çeker.

Bu tövbe çağrısı, sadece İsrail'deki aşırı kötü günahkârlara değil, “kayıp koyunlar” olarak nitelendirilen bütün İsrail halkına yönelikti (10:5-6).¹⁰ “Tövbe edin” olarak çevrilen Grekçe kelimenin (*metanoēō*) etimolojisinde “düşünce”nin değişmesi söz konusu olsa bile, Kutsal Kitap kullanımında bu

“Tövbe edin terimi kişinin bir bütün olarak günahattan Tanrı'ya yönelerek radikal bir dönüşümü yaşamasını kasteder.”

terim kişinin bir bütün olarak –düşüncesinde, değerlerinde ve davranışlarında – günahattan Tanrı'ya yönelerek radikal bir dönüşümü yaşamasını kasteder.¹¹ Tövbeyi gerektiren durum ise, çağrıdaki “çünkü” bağlacından anlaşılır: Göklerin Egemenliği yaklaşmıştır. France, Tanrı'nın Egemenliği'nin yaklaşmasının anlamını, “Tanrı duruma el koyuyor” veya sadece “Tanrı yakındır” olarak özetler.¹² Ne ilginç ki Tanrı'nın kendi öz halkına yaklaşması onların tövbe gibi radikal bir değişim göstermelerini gerektirir.

İsrail'in de tüm insanların da Tanrı katında tövbe etmesi gereği, esasında, bir zihniyet meselesidir. Sözlüğe göre, zihniyet, “Belirli görüş, inanç ve alışkanlıkların etkisiyle oluşan düşünme tarzı” anlamına gelir.¹³ İnsan olarak yüreğimizin derinlerinde benimsediğimiz görüş, inanç ve alışkanlıklardan dolayı Tanrı'nın gerçekten nasıl bir egemen olduğunu, nasıl egemenlik sürdüğünü kavrayamayız. Kavrasak bile doğal halimizle tasvip etmeyiz. Özetle, Tanrı'nın düşünme tarzı ile insanın düşünme tarzı temel düzeyde birbiriyle çelişirler. Matta'da, öykünün sorununu oluşturan çatışma bu çelişen zihniyetlerden kaynaklanır.¹⁴ Matta, İsa'nın Petrus'a söylediği, “Düşüncelerin Tanrı'ya değil, insana özgüdür” sözünü öykünün tam ortasına yerleştirerek öyküde vurgulanan sorunu oluşturan bu çatışmayı vurgular (bkz. Mat. 16:23). Bu kilit sözün önemli bir özelliğine de dikkatinizi çekmek istiyorum: Özgün metinde sözcük isim olarak “düşüncelerin” biçiminde değil; şimdiki zaman kipindeki “sürekli düşünmekte” anlamına gelen bir eylem var. İsa sadece Petrus'un bazı düşüncelerini tarif etmiyor; zihin yapısını, sürekli olarak nasıl düşündüğünü belirtiyor. Bu ayetin Kitabı

Mukaddes'teki daha harfiyen çevirisi Türkçe olarak hantal olsa bile, andığım durumu netçe yansıtır: "sen Allah şeylerini değil, insan şeylerini düşünüyorsun."

Bu sözün "öykünün tam ortasında" bulunduğunu hangi gerekçeyle ileri sürüyorum? Bunun yanıtı Matta'nın yapısına bağlıdır. Matta üç ana bölümden meydana gelir: 1:1-4:16 ayetlerinde İsa tanıtılır. 4:17-16:20 ayetlerinde İsa İsrail'e hizmet eder ama reddedilir. 16:21-28:20 ayetlerindeyse İsa Yeruşalim'e yolculuk yapar, orada acı çeker, ölür ve üç gün sonra dirilir. Bu yapı 4:17 ve 16:21 ayetlerinin başlarında geçen, "bundan itibaren İsa başladı" anlamına gelen aynı Grekçe sözle belirlenir. 4:17'ye göre, İsa, "Tövbe edin! Çünkü Göklerin Egemenliği yaklaştı" çağrısında bulunmaya başladı. 16:21 ayetine göre de İsa, "Yeruşalim'e gitmesi, ileri gelenler, başkâhinler ve din bilginlerinin elinden çok acı çekmesi, öldürülmesi ve üçüncü gün dirilmesi gerektiğini öğrencilerine" anlatmaya başladı.¹⁵ Böylece Matta 16'da bir ana bölümün son sahnesi (16:13-20) ile diğer ana bölümün ilk sahnesi (16:21-28) yan yana bulunarak anlatının düğüm noktasını oluşturur. Bilindiği üzere, bu iki sahnede Petrus'un çarpıcı iki davranışı önplandadır. Önce, vahiy yoluyla İsa'nın "yaşayan Tanrı'nın Oğlu Mesih" olduğu ikrarında bulunur. Hemen sonraysa İsa, Mesih olmasının anlamını (acı çekmek, öldürülmek, üç gün sonra dirilmek gereği) açıklayınca, Petrus O'nu bir kenara çekerek azarlar (bkz. 16:16-20 ve 16:21-23). Petrus'un İsa'ya yönelik bu çelişkili ve düşündürücü davranışlarına bu serinin başka bir yazısında döneceğiz. Ama burada Matta'nın bu çelişkiyi öykünün tam ortasına yerleştirmek suretiyle vurguladığını savunmaya çalıştım.

"İsa kendi egemenliğinin özünde yeryüzündeki bütün yönetim anlayışlarından apayrı olduğunu belirtmiştir."

Petrus'u bu durumda ayıplamak kolayımıza gelir. Rab'bi azarlamak ne kadar cüretkâr bir davranış! Ama Petrus'a insaf etmeliyiz. Eğri oturalım doğru konuşalım, İsa'nın yetki dolu sözlerine ve mucizelerine rağmen, bilindik krallara benzediği pek söylenemez. Haremi, ordusu veya hazinesi olmayan ne biçim kralmış bu? Nitekim Vali Pilatus İsa'ya krallığını sorduğunda, İsa, "Benim krallığım

bu dünyadan değildir ... benim krallığım buradan değildir" dedi (Bkz. Yu. 18:33-36). İsa böylece kendi egemenliğinin özünde yeryüzündeki bütün yönetim anlayışlarından apayrı olduğunu belirtmiştir. Matta, İsa öyküsünü anlatırken bu önemli gerçeği vurgulamak için *gök(ler)* ve *yeryüzü* terimlerini ustaca kullanır.

Bu açıdan Matta'nın diğer İnciller'de kullanılan "Tanrı'nın Egemenliği" yerine "Göklerin Egemenliği" tabirini kullanması özellikle dikkate değerdir. Grekçe'de "Göklerin Egemenliği" tabiri Matta'yla başlar. Bu tabir diğer İnciller ve Yeni Antlaşma'nın başka herhangi bir yerinde geçmediği gibi, Matta'dan önceki Grekçe kaynaklarda da bulunmamaktadır.¹⁶ Birçok bilgin bu kullanımın Tanrı'nın kutsal adının söylenmesine karşı aşırı hassasiyeti olan Yahudileri rencide etmemek için başvurulan bir dolaylama olduğunu kabul etmiştir. Ama bu tezin aleyhine iki önemli nokta var: Önce, Tanrı kelimesi Matta'da zaten onlarca defa geçer, "Tanrı'nın Egemenliği" terimi de dört ayette kullanılır (12:28; 19:24; 21:31,43).¹⁷ İkinci olarak "Göklerin Egemenliği" tabiri tek başına değil, Matta'nın bilinçli bir şekilde geliştirdiği "gök(ler)" ve "yeryüzü" motifinin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Bu kısa yazıda Matta'nın bu önemli motifini nasıl geliştirdiğine etraflıca bakamayız. Ama bir dakika durup Matta İncili'nden iyi bildiğimiz bazı sözleri akla getirirsek, bu motifin varlığını kendimiz doğrulayabiliriz: "Göklere Babamız" ... "Gökte olduğu gibi, yeryüzünde de Senin istediğin olsun" ... "Yeryüzünde kendinize hazineler biriktirmeyin... Bunun yerine kendinize gökte hazineler biriktirin" ... "yeryüzünde bağlayacağınız her şey gökte de bağlanmış olacak.

Yeryüzünde çözeceğiniz her şey *gökte de* çözülmüş olacak" ... "Gökte ve yeryüzünde bütün yetki bana verildi."¹⁸

Matta'da gök(ler), yeryüzü ve Göklerin Egemenliği terimlerinin oldukça sık geçmeleri rastlantı değil, yukarıda belirttiğim gibi, teolojik bir gerçeği vurgulamak için uygulanan bilinçli bir edebi yöntem. Peki, Matta'nın bu kullanımı nereden kaynaklandı? Alakalı olarak da, Matta'nın gök(ler), yeryüzü, egemenlik teolojisi nedir? Bu soruları kısaca yanıtlamaya çalışacağız.

Matta'nın Egemenlik Eleştirisi

Matta'nın ortaya çıkardığı "Göklerin Egemenliği" kullanımı, daha genel olarak da gök(ler), yeryüzü ve egemenlik terminolojisi, büyük ihtimalle, Daniel kitabından esinlenmiştir. Yeni Antlaşma'yı oluşturan yazılar Ruh'un denetimi altında yazıldı. Bu sayede bu yazılar insanların özel yorumlarını değil, Tanrı'nın sözlerini bize iletir (bkz. 2Pe. 1:20-21). Ama bu demek değil ki, Yeni Antlaşma'nın yazarlarının yazdıklarında düşünsel katkısı yoktu. Tam tersi! Tanrı bu insanları *yazar* olarak kullandı. İsa'nın Mesih olarak gelişi, çarmıha gerilerek ölmesi ve üç gün sonra dirilmesi, İsa'nın ilk izleyicilerinin Tanrı, İsrail halkı (Tanrı halkı) ve Mesih gibi konulardaki beklentilerini ve varsayımlarını altüst etmiştir! Ruh'un denetimi altında elçiler ve diğer Yeni Antlaşma yazarları iyi bildikleri kutsal yazıları Mesih İsa gerçeği doğrultusunda derin derin düşünerek yeniden okumuştur. Böylece, yazdıkları eserler olağanüstü derecede bizim Eski Antlaşma dediğimiz metinlerden etkilenecek bu yazılara göndermelerde bulunur. Aslında, bu bağlamda "göndermede bulunmak"

tabiri zayıf kalır. Bu olayın teknik adı *metinlerarasılık* (İng. "intertextuality"). Bunun temel anlamı, "bir metinde diğer metinlerin varsayılması"dır. Varsayılmak derken, burada "metinlerin karşılıklı olarak birbirine bağımlı olduğu kavramı" söz konusu: "Her bir metin, metinlerden oluşan bir ağın parçası olarak anlamını o ağdan kazanır."¹⁹

"Her bir metin, metinlerden oluşan bir ağın parçası olarak anlamını o ağdan kazanır."

Eski Antlaşma ve Yeni Antlaşma'daki kutsal yazıların arasında derin ve zengin anlam etkileşimi mevcuttur. Bu bağlamda Hays, "Eski Antlaşma bize İnciller'in nasıl okunacağını öğretir... -aynı zamanda- İnciller de bize Eski Antlaşma'nın nasıl okunacağını öğretir" diyor.²⁰ İnciller'deki metinlerarasılığında Daniel kitabı önemli bir rol oynar.

Wenham, Yeni Antlaşma'nın Tanrı'nın Egemenliği kavramının önemli ölçüde Daniel'den kaynaklandığını savunur.²¹ Bu bağlamda özellikle Daniel 2 ve 7'de açıklanan görümler önemlidir. Daniel 2'de dört krallığı simgeleyen büyük heykele el değmeden kesilen bir taş çarparak heykeli yok eder ve bütün dünyayı dolduran dağa dönüşür. Bu görümün yorumuysa şöyledir: "...Göklerin Tanrısı hiç yıkılmayacak, başka halkın eline geçmeyecek bir krallık kuracak. Bu krallık önceki krallıkları ezip yok edecek, kendisiyse sonsuza dek sürecek" (bkz. Dan. 2:31-35, 44). Daniel 7'de aynı dört krallığı temsil eden birbirinden vahşi ve murdar karma canavarlar yargılanır, onlardan egemenlik alınır ve "insanoğluna benzer biri"ne verilir. Böylece kutsal metin der ki, İnsanoğlu'na "egemenlik, yücelik ve krallık verildi. Bütün halklar, uluslar ve her dilden insan ona tapındı. Egemenliği hiç bitmeyecek sonsuz bir egemenlik, krallığı hiç yıkılmayacak bir krallıktır" (bkz. Dan. 7:1-14). Daniel 2-7. bölümlerde gök(ler), yeryüzü ve krallık terimleri aracılığıyla Tanrı'nın Egemenliği ile insanların egemenlikleri arasındaki temel farklılık işlenir. "Göklerin Egemenliği" kullanımını biraz çağrıştıran "Göklerin Tanrısı" tabiri birkaç defa geçer. Pennington, Daniel 2-7. bölümlerdeki bu durum hakkında teknik ve ayrıntılı bir çalışmanın sonucunda, Matta'nın gök(ler) ve yeryüzü terminolojisinin ve teolojisinin Daniel'den esinlendiğini savunur.²²

Burada önemli bir yorumsal nükte var. Matta, Daniel'in mesajını hangi amaçla bu şekilde uyarlamıştır? Daniel'de vahiy yoluyla açıklanan dört imparatorluğun önemi sadece gelecek olayların önceden bildirilmesiyle sınırlı değildir. Daniel'de bu görüşlerin temel amacı, sadece tarihsel olayların *takvimini* değil, tarihin ve egemenliğin *teolojisini* de ortaya koymaktır.²³ Bu dört tarihsel egemenlik, nihayetinde, önemsiz kalacaktı. Buradaki yorum, insanların *bütün* egemenlikleri hakkında *nitel* bir yargı bildirir. Daniel'deki görüşlere göre, dünyanın yönetimleri ne kadar "güler yüzlü" ve yapıcı görünmeye gayret etseler de, hüküm sürme anlayışları hep şöhret ve vahşete bağlıdır. Göklerin Egemenliği'yse, sevgi ve alçakgönüllülük üzerinde kuruludur. Böylece Pennington, geniş çaplı araştırmasının sonucunda şu hükümde bulunur: "Matta, İsa'nın *dünyanın bütün toplumlarından* tamamıyla farklı olan göksel bir egemenlik ilan ettiğini açıkça belirtmiştir."²⁴

Sonuç

Matta'nın egemenlik eleştirisi dünyanın *bütün toplumlarını* dâhil ediyorsa, bizi de dâhil ediyor! O zaman biraz soyut olarak, vatanseverlik, milliyetçilik, vatandaşlık gibi konular ve ayrıca daha somut olarak, toplumlarımızda sürdürdüğümüz binbir aktivite ve sorumluluklar hakkında ne diyebiliriz? Christopher Wright, Daniel 2'nin mesajını güncel hayatlarımıza nasıl uyarlayabileceğimize dair şu yararlı gözlemlerde bulunur:

"Matta, İsa'nın dünyanın bütün toplumlarından tamamıyla farklı olan göksel bir egemenlik ilan ettiğini açıkça belirtmiştir."

Özetle, Daniel ve arkadaşları hangi öyküye ait olduklarını biliyorlardı diyebiliriz. Heykelin öyküsüne mecburen dâhil oluyor, heykelin altın başına hizmet ediyorlardı. Ama artık (kralın düşü sayesinde, aslında zaten Yahudi olarak Kutsal Yazılar sayesinde Yahve'nin egemenlik sürdürdüğüne dair gerçeği anladıkları için) aynı zamanda en nihayetinde yeryüzündeki bütün egemenliklerin yerine geçecek Tanrı'nın sonsuz egemenliğini

temsil eden taşın öyküsüne ait olduklarını biliyorlardı.

Öyleyse biz de, sadece pazar günleri değil, hafta içi iş günlerinde ve dünyada geçirdiğimiz ömrümüzün bütün günlerinde de kendi kendimize sormalıyız: Hangi öyküye aitiz?²⁵

Yazının başlangıcında belirttiğim gibi, Matta'nın İsa öyküsünün dünyasına girdiğimizde bakış açımız değişmelidir. Matta'ya göre, İsa'nın öğrencileri olarak hangi öyküye aitiz?

Bu yazıyı bitirirken, takıldığım bir soruyu dile getirmeliyim: Matta, Kutsal Ruh'un denetimi altında olarak, İsa'nın öyküsünü neden *bu şekilde* anlatmayı uygun görmüştür? Kendimiz hakkında neler öğrenmeliyiz? Diğer insanları İsa'nın öğrencileri olarak yetiştirirken de bu yazıda işlenen vurgudan neler öğrenmeliyiz? Madem Göklerin Egemenliği tecrübe ettiğimiz bütün yönetimlerden tamamıyla farklı, yanlış algılıyorsam suç bende değil diyemez miyiz? Herhalde Matta'ya göre, hayır, diyemeyiz. İsa Onikiler'e, "Canlarım benim! Zaten Göklerin Egemenliği çok farklıdır, ondan ötürü çok yanlış algıladınız. Ama kafanıza takmayın!" demez. İsa onlara hitaben sık sık, "Ey kıt imanlılar!" ve "Hâlâ anlamıyor musunuz?" gibi şeyler söyler (Bkz. 8:26; 16:9). Gördüğümüz gibi, İsa Petrus'u Şeytan'ın avukatlığını yapmakla suçladı. Matta'da öğrenciler habire tartışıyor, rekabet yapıyor ve birbirine kızıyorlar. Yukarıda belirttiğim gibi, öyküde karakterlerin nasıl tasvir edildiğinin önemi büyüktür.

Bu yazıda öğrencilerin *algı bozukluğuna* baktık. Gelecek yazıda öğrencilerin bir nevi *kavrama yetmezliğine* bakacağız. Soracağız da: Böyle bir tasvir hangi eğitici amaca yarar? **E**

Sonnotlar

- ¹ Jack Dean Kingsbury, *Matthew as Story*, 2. düzeltilmiş baskı (Philadelphia: Fortress Press, 1988), s. vii; 1990'da Powell anlatı eleştirisini hâlâ “yeni bir yaklaşım” olarak nitelendirmekteydi. Bkz. Mark Allan Powell, *What Is Narrative Criticism?*, Guides to Biblical Scholarship in the New Testament (Minneapolis, Minnesota: Fortress Press, 1990), s.1; Anlatı eleştirisinin İncil çalışmalarında ortaya çıkışı ve yöntemsel özelliklerine genel bir bakış için, bkz. Jeannine K Brown, *The Gospels as Stories: A Narrative Approach to Matthew, Mark, Luke, and John* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2020), s. 3-19.
- ² Brown, *The Gospels as Stories*, s. 193-194.
- ³ Kingsbury, *Matthew as Story*, s. 9.
- ⁴ James K. A. Smith, *Imagining the Kingdom: How Worship Works* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2013), s. 108.
- ⁵ Nira Yuval-Davis, “Belonging and the Politics of Belonging,” *Patterns of Prejudice* 40, no. 3 (Haz. 2006): 202.
- ⁶ Alasdair C. MacIntyre, *After Virtue: A Study in Moral Theory*, 3. baskı (Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press, 2007), s. 216.
- ⁷ Grant R. Osborne ve Clinton E. Arnold, *Matthew* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2010), s. 110; Jonathan T Pennington, *Heaven and Earth in the Gospel of Matthew* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2009), s. 254–55.
- ⁸ İlhan Ayverdi and Ahmet Topaloğlu, *Misalli büyük Türkçe sözlük: asırlar boyu târihî seyri içinde*, 4. baskı (İstanbul: Kubbealtı Lugati, 2011), s. 1308.
- ⁹ Türkçe çevirimizde, Matta 3:1-2 ayetlerinde “çünkü” kelimesi geçmese bile, Yahya ve İsa'nın kullandığı cümleler Grekçe metinde tam aynı; ikisi de “çünkü” (*gar*) kelimesini içerir.
- ¹⁰ R. T. France, *The Gospel of Matthew* (Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Pub, 2007), s. 382; Matthias Konrad ve M. Eugene Boring, *The Gospel According to Matthew: A Commentary* (Waco, Teksas: Baylor University Press, 2020), s. 47. İsrail halkını temsil eden kayıp koyunlar benzetmesi hakkında ayrıca bkz. 9:36 ve 15:24.
- ¹¹ D. A. Carson, *Matthew: Chapters 1 Through 12* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan Publishing House, 1995), s. 99; Osborne ve Arnold, *Matthew*, s. 110.
- ¹² R. T. France, *Divine Government: God's Kingship in the Gospel of Mark* (Vancouver, British Columbia: Regent College Publishing, 2003), s. 21–23.
- ¹³ Ayverdi and Topaloğlu, *Misalli büyük Türkçe sözlük*, s. 3505.
- ¹⁴ Kingsbury, *Matthew as Story*, s. 3–9.
- ¹⁵ Bu makroyapıyla ilgili tez için bkz. Kingsbury, s. 40–42; Konrad ve Boring, *The Gospel According to Matthew*, s. 1–5.
- ¹⁶ Jonathan T. Pennington, “The Kingdom of Heaven in the Gospel of Matthew,” *Southern Baptist Journal of Theology* 12, No. 1 (İlkbahar 2008): 44.
- ¹⁷ Pennington, s. 45.
- ¹⁸ Matta 6:9,10,19-20; 18:18 (ve 16:19); 28:18. Bu konuyla ilgili geniş çaplı bir araştırma için bkz. Pennington, *Heaven and Earth in the Gospel of Matthew*.
- ¹⁹ Jeannine K. Brown, *Scripture as Communication: Introducing Biblical Hermeneutics* (Grand Rapids, Michigan: Baker Academic, 2007), s. 225–26.
- ²⁰ Richard B Hays, *Reading Backwards: Figural Christology and the Fourfold Gospel Witness* (Waco, Teksas: Baylor University Press, 2014), s. 93.
- ²¹ David Wenham, “The Kingdom of God and Daniel,” *The Expository Times* 98, No. 5 (Şubat 1987): 132–34.
- ²² Pennington, *Heaven and Earth in the Gospel of Matthew*.
- ²³ Bkz. Christopher J. H. Wright, *Hearing the Message of Daniel: Sustaining Faith in Today's World* (Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2017), s. 55–56.
- ²⁴ Pennington, *Heaven and Earth in the Gospel of Matthew*, s. 323. Vurgu eklenmiştir.
- ²⁵ Wright, *Hearing the Message of Daniel*, s. 62–63.

Tanrı'nın Sözü'nü Ezgiyle Okumak

Mark Noll

G.D.

Almanya'da reform teolojisinin doğuşu aynı zamanda Protestan müziğinin de doğuşuydu. Ve ikisinin de başlıca aracısı Martin Luther'di.

Johann Sebastian Bach inanç beyanına göre Lüteryan'dı, kendi vardığı kanaatle de Lüteryan'dı, müzik icrasında da Lüteryan'dı. Leipzig'de kilise koro şefi olarak görevine başlamadan önce, Martin Luther'in teolojisinin en mühim noktalarının özetlendiği 1577 inanç bildirgesi *Konkord Formülü'nü* desteklediğini belirterek iki teolojik sınavdan geçmişti. Bach'ın ölümünden sonra oluşturulan kitap envanterinde Lüteryan teologların yazdığı büyük eserlerin yanı sıra, Luther'in çalışmalarından iki seri (biri Latince, biri Almanca) ve çeşitli yazılarından birkaç cilt de yer almaktaydı. Bach, sadece Luther'in teolojisinin özünü takip etmekle kalmayıp aynı zamanda Luther'in ilahi yazarı ve kilise müziğinin destekçisi olarak başardıklarını aktif olarak geliştirmek üzere Lüteryan geleneğe doğrudan sahip çıktı. Bach'ın biçtiği hasat, aslında bizzat Luther'in ektiği tohumdu.

Almanya'daki teolojik Reformun doğuşu aynı zamanda Protestan kilise müziğinin de doğuşuydu ve her ikisinin de başlıca aracısı Martin Luther'di. Bach ile doruğa ulaşan müzik geleneği için Luther'in önemi üç şeyden geliyordu: Müzik teolojisi, müzik icrası ve kendisinin bizzat ilahi yazarı olması.

Luther sık sık müziğin Tanrı'dan sonraki en önemli şey olduğu kanaatini dile getirirdi. Luther'in yemek zamanlarında yaptığı ve istekli öğrencilerinin "Sofra Sohbetleri" adıyla kaydettiği yorumlarda Luther birçok kez müziği "Tanrı'nın beni vaaz etmeye teşvik eden ve ilham veren en büyük armağanı" olarak tanımladı. Ona göre Tanrı insanlığa, erkekleri ve kadınları ilahi armağanların görkemiyle etkilemenin bir yolu olarak müziği verdi.

1542'de Luther, cenaze ilahileri koleksiyonuna bir önsöz yazdı. Önsözde gerçekleri, dahası Kutsal Yazılardaki sözleri söylemenin ne kadar önemli olduğunu açıklıyordu. "Tanrı'nın yaşayan ve Kutsal Sözü'nü ilahi söylemek, övmek ve onurlandırmak amacıyla besteledik. Güzel müzik sanatının müziğin sevgili Yaratıcısı'na ve Yaratıcı'nın halkına hizmet etmek üzere güzelce kullanılmasını istiyoruz. Böylece Kutsal Sözü tatlı bir müzikle yüreklerimize işlediğinde O'na övgü sunulur, O onurlandırılır ve imanımız daha iyi ve daha güçlü hale gelir."

Bundan birkaç yıl sonra, yani ölümünden kısa bir süre önce, Luther, bu kez Valentin Bapst tarafından Leipzig'de yayımlanan büyük bir ilahi kitabına başka bir önsöz yazdı. 96. Mezmur'dan alıntı yaparak başladı: "Yeni bir ezgi söyleyin RAB'be! Ey bütün dünya, RAB'be ezgiler söyleyin!" Luther'e göre Mesih'in suçlu günahkârları aklamayı, ilahi söylemenin en büyük sebebidir. "Çünkü Tanrı, bizi günahattan, ölümden ve İblis'ten kurtarmak için bize verdiği sevgili Oğlu aracılığıyla yüreklerimizi ve zihinlerimizi sevindirdi. Buna ciddiyetle inanan, bu konuda sessiz kalmaz."

İmanlının övgü meyvelerinden biri Müjde'yi yaymaktır: Hristiyanlar, "başkaları da gelip duysun diye" Tanrı'nın yaptıkları hakkında ilahi söyler ve konuşurlar. Dahası, müzikle harmanlanmış müjde gerçeği, Müjde'yi hayatlarına geçirenleri teşvik eder: "Bu nedenle basım yayımcılar birçok iyi ilahi yayımlarlarsa ve her türlü süslemeyle insanlara çekici kılarlarsa iyi ederler ki insanlar imanlarından sevinç duymaya ve seve seve ilahi söylemeye yöneltsinler." Luther'e göre, Tanrı'nın yasasının (gizli Müjde) ciddi kılan gerçeklerine ve Mesih'teki iyi haberin (açıklanmış Müjde) teselli edici gerçeklerine, dokunaklı ve yürekten hissedilen sevinçli bir şarkıdan daha uyan hiçbir şey olamaz.

Halkım Ezgi Söylesin

Luther'in müzik icrası teolojik prensipleri doğrultusunda idi. Roma'dan ayrıldıktan çok kısa süre sonra Katolik ayinini yeni "reform" kiliselerinde kullanılmak üzere revize ettiği dönemde yeni ibadetler müzikle dolup taşmıştı. Koraller, makamlı ilahiler, ayinde kullanılan kısa besteler, günlük kullanımlı ilahiler ve daha fazlası; hepsi Tanrı'nın lütfuna imanlının verdiği karşılık olarak söylenecekti.

Luther, iki önemli Hristiyan alternatifi arasında bir yol izledi. Katolik geleneğine karşı Luther, sadece rahiplerin ve özel olarak hazırlanmış koroların değil, Tanrı'nın tüm halkının ilahi söylemesinde ısrar etti. Christopher Brown gibi modern âlimler, cemaatin ilahi söylemesinin, Avrupa'da Protestanlığın hayatta kalmasını belki de diğer bütün faktörden daha çok sağladığını ikna edici şekilde savunmuşlardır. Luther'in kendi müzik standartları nispeten yüksek olmasına rağmen, tüm imanlının müzik kâhinliği diye adlandırılabilen şeye büyük önem veriyordu. Tanrı'nın Mesih'teki lütfu herkes için olduğundan, herkes ezgi söylemelidir. Çünkü Mesih, halkını Tanrı'nın önünde Kral'ın kâhinleri yaptı; tüm kâhinlerin (yani tüm Hristiyanların) sesleri ilahilerle yükseltilmelidir.

"Katolik geleneğine karşı Luther, sadece rahiplerin ve özel olarak hazırlanmış koroların değil, Tanrı'nın tüm halkının ilahi söylemesinde ısrar etti."

Luther, Reform hareketinin dünya çapındaki kiliseye en büyük armağanlarından biri olmaya devam eden geniş, derin ve olağanüstü derecede önemli cemaat ilahileri geleneğini başlattı.

Ancak bazı Protestan kardeşlerine aksine Luther'in müzik icrası kısıtlıdan ziyade özgür, kuralcıdan ziyade geniş kapsamlıydı. Zürih'teki Ulrich Zwingli ve Cenevre'deki Jean Calvin gibi diğer ilk Protestanlar müziğe değer verdiler ve Luther'in "Kutsal Kitap'a dayalı teoloji Kutsal Kitap'a dayalı tapınma reformu gerektirir" inancını paylaştılar. Ancak bu Reform liderleri, Kutsal Kitap'a dayalı tapınma reformunu, belirli Kutsal Kitap metinlerinin yönergesine mümkün olduğunca yakın olacak şekilde tanımladılar. Kutsal Kitap'ta çok sesli müzik (birden çok melodi ve satırın aynı anda seslendirilmesi), org kullanımı veya yeni ilahilerin özgürce bestelenmesi hakkında özel bir şey söylemediğinden dolayı kiliseler kilise müziği olarak yalnızca Kutsal Kitap materyallerini (çoğunlukla başka sözcüklerle ifade edilen Mezmur'u) kullanırdı. Bu uygulama, Calvin'in Cenevre Mezmur Kitabı ezgileri ve metinleri gibi, unutulmaz bir müzikal katkı sağlanmasıyla sonuçlandı, ancak bu yine de sınırlı bir katkı oldu.

Bundan farklı olarak, Luther, Tanrı'yı onurlandıran ifadenin her biçimini –bu övgü Kutsal Kitap gerçeğini ihlal etmediği sürece– lütf Tanrısı'nı övmek için kullanmanın Kutsal Kitap'a uygun olduğunu düşündü. Sonuç olarak, Lüteryan kilise müziği, neredeyse bir anda koro şeflerinden, koro üyelerinden, orgculardan, bestecilerden ve sanatçılardan oluşan zengin bir kültür yarattı.

1538'de Luther bu teolojiyi başka bir önsözde, bu kez Georg Rhau (kariyerinde Bach'ın daha sonra hizmet edeceği Leipzig'deki Thomas Kilisesi'nde de görev almak da vardı) tarafından yayımlanan bir tüm ayinler, akşam duası, mezmur okumaları, karşılıklı söylenen ilahileri ve genel ilahiler koleksiyonunda ifade etti. Protestan dünyasının diğer bölgelerinin müzik tarzları kısıtlandığı bir zamanda, Luther, çok sesliliği ve kompozisyon karmaşasını "Tanrı'nın Sözü'nün yanı sıra müziğin neden en çok övgüyü hak ettiğini" göstererek cesurca savundu.

Luther'e göre, bu kararın arkasındaki mantık açıktı: "[müzik] öğrenimi buna eklendiğinde ... ve sıradan müziği düzelten, geliştiren ve iyileştiren sanatsal müzik eklendiğinde, ancak o zaman Tanrı'nın müzikte mutlak ve mükemmel bilgeliğiyle (tümüyle anlaşılmasa da) sergilediği harikalarını hayranlıkla tatmak mümkün olur." Aksi yönde düşünenler Luther'in tipik ters cevabına maruz kaldılar: "[ustaca düzenlenmiş polifoniden] etkilenmeyen kim kaldıysa gerçekten de müzikle alakasız biridir ve duymayı hak ettiği de ... domuzların müziğidir."

Tanrı'yı daha da yüceltmek üzere müziği özgürce kullanmak konusunda Bach Luther'le aynı yoldaydı.

Güçlü Kalemiz

Müziği savunan bir ilahiyatçı, müzik için çağrıda bulunan bir kilise reformcusu olan Luther, aynı zamanda müziği kâğıda döken Hristiyan bir pastördü. Luther, Papa tarafından kınandı, 1521'de imparator tarafından asi ilan edildi. Hemen ardından, kendi yazdığı ilahiler de dâhil olmak üzere, kilise reformuna dair birçok çalışma yapmaya başladı. Luther'in Eserleri'nin

"Tanrı'nın Sözü'nün yanı sıra müziğin en çok övgüyü hak ediyor."

resmi Amerikan Basım'ında, içlerinden 24'ü 1523 ve 1524'te yazılmış veya ilk kez yayımlanmış toplam 37 ilahi bulunur.

Luther'in ilahilerinin neredeyse tamamı Kutsal Kitap metinlerine yakından bağlıdır. Bunlar hayal dünyasında uçan şiirler değil, Müjde'yi öğretmek

üzere özenle hazırlanmış vasıtalar. En ünlü ilahisi "Tanrı Bizim Güçlü Kalemiz" Mezmur 46'yı ele alıp Mesih merkezli bir genel ifadedir. Bu ilahi Luther'in kendi ruhsal yolculuğuyla hangi yönden bağlantılı olursa olsun Amerikan Basım'ın editörleri, "Bunu kendi duygularını ifade etmek için yazmadı, 46. Mezmur'u kendi dönemindeki kiliseye ve mücadelelerine uyarlamak ve bunlarda uygulamak için yazdı" şeklinde yorumlamakla kesinlikle haklılardır. Luther'in yorumunun anahtarı ikinci ayettir. Luther'in Almancasının ritmini anlaşılması daha kolay İngilizce çevirilerden daha iyi yakalayan George MacDonald tarafından yapılan çeviride, Luther, "Hepsi boşunadır, elimizden geleni yapsak da; gücümüz kısa sürede tükenir" der. Ama ardından Müjde bildirisi gelir:

*Ama O bizim için savaşır, doğru adam,
Tanrı'nın kendisi tarafından seçilen.
Bu kim diye sorar mısınız?
İsa Mesih'tir, ... tek Tanrı olan
Bu yüzden savaş kazanmalıdır.*

Luther, bazen ilahilerinde kullanmak için mevcut Ortaçağ metinlerini değiştirmiştir; tıpkı ezgilerinin dönemin (sık sık tekrarlandığı gibi hanlardan olmasa da) müziklerinden parçalar taşınması gibi. Çoğu zaman kilise takviminin belirli dönemlerinde kullanılması için ilahiler yazdı; Noel'de ("Cennetten sana geliyorum; iyi ve yeni bir hikâye getiriyorum"), Pentikost'ta ("Gel Kutsal Ruh, Rab ve Tanrı, Kendi lütufkâr iyiliğinle doldur; iman edenlerin kalbi, aklı,

arzusu; bunlarda senin sevginin ateşi yak") veya Kutsal Üçlülük Pazarı'nda ("Baba Tanrı bizimle ol ... Kurtarıcı İsa bizimle ol ... Kutsal Ruh bizimle ol") gibi.

Luther'in ilahilerinin Bach'ın daha sonra üst seviyeye taşıdığı iki özelliği Bach'ın önemli başlangıç noktaları olmuşlardır. Bunlardan biri, Luther'in sözleri ezgilere ustaca uydurmasıydı, onun döneminde müzik çoğunlukla eski kilise müziği tarzına dayalıydı. Bach modern majör ve minör dizilerden oluşan çok daha dolu bir repertuarla yazacak olsa da, o da Luther gibi metinlerin anlamını yansıtmak için müzikteki gelenekleri ustaca kullanacaktı.

İkinci özellik, Luther'in Tanrı'nın İsa Mesih'le gösterdiği merhametine daima odaklanmasıydı. Mezmur 130'dan esinlendiği dokunaklı sözleri günahkârın durumunu anlatarak başlar: "Derin sıkıntılardan sana sesleniyorum, ya RAB." Bu ihtiyacın gerçekçi bir değerlendirilmesine geçer: "Eğer suçların hesabını tutarsan; gizli günahlarımız ve karanlık suçlarımız; kim senin önünde durabilir?" Cevap Luther'in teolojisinin tam merkezinden gelir:

*Kan kırmızısı lekeyi yıkamayı,
Lütuf, yalnızca lütuf sağlar;
Yaptıklarımız! Yazık ki hepsi boşuna;
En iyi yaşamda bile başarısızlık olur;
Huzurunda kimse kendiyile övünemez,
Herkes senin kudretini itiraf etmeli,
Ve yalnız merhamet sayesinde yaşam sürmeli.*

Dikkate değer bir husus, J.S. Bach bu ilahiyi birkaç bestesinde kullanmasıdır. Luther'in başka ilahileri için de aynısını yapmış, hatta bazılarını birkaç kere kullanmıştır.

"Kutsal Yazılar'da, vaazlarda, ilahilerde ve sakramentlerde gördüğüm İsa oradadır, çünkü Luther müjdeci takipçilerine İsa'yı bunlar aracılığıyla özgürce sunmalarını söyledi."

Lüteryan Miras

Bach'ın 18. yüzyılına gelindiğinde Lüteryan akımı birbiriyle çatışan dallara ayrılmaya başladı. Pietistler, yürekte diri tutulan teolojiye ihtiyaç duyulduğunu vurguladılar. Ölü gördükleri gelenekçiliğe eleştirilerinin bir parçası olarak, daha sade kilise ayinleri ve daha sade kilise müziği çağrısında bulundular. Bach bu önerileri şiddetle reddetti ama Pietistlerin insanın yüreğini İsa'da gösteren Tanrı sevgisine duygularla çeken Mesih odaklı din vurgusunu benimsedi.

Teolojik yelpazenin diğer tarafında Bach, akılcılık yönünde hareket eden Lüteryan teologları tanıyordu. Aydınlanma dönemi çocukları olarak insan zihninin evrenin sırlarını keşfetme yeteneğini vurguluyorlardı. Bach, bestelerinin etkileyici inceliğinin de gösterdiği üzere, bu ilahiyatçılarla aynı düzenliliğe ve düzene bağlılığa sahipti. Aynı zamanda Kutsal Kitap'ın açıkladığı insanın günahkârlığına ve Mesih'teki ilahi kurtuluşa yeterli kıymeti vermeyen herhangi bir akılcılık eğiliminden de sakındı.

Bach o çağda Martin Luther'in teolojisinin ve icrasının en güçlü savunucusuydu. Nitekim büyük modern tarihçi Jaroslav Pelikan, Bach'ın Luther teolojisinin tüm çağların başlıca yorumcuları arasında sayılabileceğini iddia etmiştir. Bach için – müzikal, dini, teolojik, mizaç ve profesyonel açıdan – çoban yıldızı Luther'in Mesih'i ve O'nun yaptığı işi anlamasıdır. Martin Geck'in son biyografisinde özetlediği gibi, "Bunun [Tanrı'nın] ancak ... İsa Mesih'in ve takipçilerinin çektiği acı ve çarmıhı yoluyla bulunabileceği fikri Luther'den gelir ve Bach'ın birçok farklı harika yolla yazdığı kantatlar ve tutkularının metinleri ama en çok da bizzat müziğiyle aktarılır."

İlahiyat öğrencisi ve yazar Sarah Hinlicky Wilson neden bir Lüteryan olduğunu geçtiğimiz günlerde şöyle açıkladı: "Anlayabildiğim kadarıyla, Luther'i takip etmemin tek nedeni, Luther'in Mesih'i takip etmesi... Kutsal Yazılar'da, vaazlarda, ilahilerde ve sakramentlerde gördüğüm İsa oradadır, çünkü Luther müjdeci takipçilerine İsa'yı bunlar aracılığıyla özgürce sunmalarını söyledi." Bu sözler rahatlıkla J. S. Bach tarafından yazılmış da olabilirdi. **E**

Kaynak: Bu makale ilk olarak 2007'de *Christian History* Sayı 95'te yayımlandı. İzin ile kullanıldı.

Kutsal Kitap'taki Kitapların Yazılış Tarihleri

İki Tablo

■ *J.M. Diener*

Kutsal Kitap tek bir yapıt olmasına rağmen 1500 senelik süreçte otuz beşten fazla kişi tarafından yazılmıştır. Hristiyanlar olarak bu insanların Kutsal Ruh'tan esin aldığını ve böylece Tanrı'nın kusursuz sözlerini kaydettiğini kabul ederiz (bkz. 2Ti. 3:16; İbr. 1:1; 2Pe. 1:20-21). Tanrı Kutsal Kitap'taki sözleri belirli kültürel ve tarihsel ortamları kullanarak esinledi. Bundan dolayı iyi bir yorumcu doğru bir yoruma varabilmek üzere kitabın ne zaman yazıldığını bilmelidir.¹ Yazılış tarihlerini bulmayı kolaylaştırmak amacıyla iki tablo hazırlandı. Burada kaydedilen tarihler geleneksel Protestan Hristiyanlığında kabul gören tarih anlayışına dayalıdır.² Başlangıç noktası olarak Mısır'dan Çıkış'ın erken tarihi³ (İ.Ö. 1446) varsayılır ve peygamberleri tarihlendirmek için Edwin Thiele'nin kronolojisi⁴ kullanılır. Bazı kitapların tam olarak hangi tarihlerde yazıldığı bilinmemektedir. Bundan dolayı onlar için bir tarih aralığı verilir. Tablolar tarih aralığındaki en erken tarihe göre sıralanmıştır.

Yazar sütunundaki isimler, muhafazakâr Kutsal Kitap yorumuna göre yazar olduğu kabul edilmiş kişilerdir. Bazı kitapların yazarları bilinmemektedir. Not sütununda belirli yazarların kabul edilme gerekçesi yazılıdır. Geleneksel olarak kabul gören ama tarihsel olarak şüpheli veya kitabın içeriğinde doğrulanamayan yazarlar Not sütununda bulunur.

Bazı kitapların tarihlendirmesi yazı tarzına bakılarak tespit edilir (örn. Eyüp veya Hâkimler). Dil devamlı değişim gösteren bir olgudur. Bundan dolayı yorumbilimciler tarihleri belli olan kitaplardaki kelime hazneleri, deyimler ve ifade tarzlarından yola çıkarak tarihleri bilinmeyen kitaplardaki yazı tarzını irdeleyip kitapların büyük olasılıkla hangi dönemlerde yazıldığını saptayabilirler. Notlarda "yazı tarzı" hakkındaki ifadeler bu yöntemi temel alır.

Sizlere bu sayfaların çıktısını alıp Kutsal Kitap'ın kapağın içine koymanızı veya kolayca erişilebilir bir yere kaydetmenizi öneririz.

Eski Antlaşma

Eski Antlaşma 39 kitap içerir. Bunlar yaklaşık bin senelik sürede hazırlanıp yazıldı. Temel olarak İbranice yazılmıştır, ancak Ezra 4:8 – 6:18; 7:11-26 ve Daniel 2:4 – 7:28 Pers İmparatorluğu'nun resmi dili Aramice yazıldı. Adı geçen yazarların yanı sıra, bir ya da daha çok derlemeci de kitabın son haline el atmış olabilir (örn. bkz. Özd. 25:1; 30:1; 31:1). Mezmurlar bu tabloda istisnadır, çünkü esasen ilahi derlemesidir. Listede yer aldığı tarih, derlemenin tamamlandığı varsayılan tarihtir. Soru işaretiyle (?) betimlenmiş isimler yazarlığı kesin kanıtlanmamış, ancak diğer olasılıklar arasında en güçlü göstergelere sahip görülen kişilerdir.

Tarih (İ.Ö.)	Kitap	Yazar(lar)	Not
1445-1406	Yaratılış Mısır'dan Çıkış Levililer Çölde Sayım	Musa	"Tevrat" (İbranice <i>Torah</i> ; öğreti) veya "Pentatük" (Grekçe; beş kitap) olarak bilinen beş kitabın yazarlığı geleneksel olarak Musa'ya atfedilir. Eski Antlaşma'daki diğer kitaplar (Yşu. 1:7; 8:31; 1Kr. 2:3; 2Kr. 14:6; Ezr. 6:18; Neh. 13:1; Mal. 4:4), İsa Mesih (Mar. 7:10; 12:6; Yu. 5:46) ve Yeni Antlaşma'nın yazarları bu görüşü destekler (Luk. 2:22; Elç. 3:22; Rom. 10:5).
1406	Yasa'nın Tekrarı	Musa, Yeşu (?)	Yasa'nın Tekrarı'nda kitabın Musa'nın kaleminden çıktığını yazar (Yas. 1:1). Yasa'nın Tekrarı'nın 34. (son) bölüm büyük olasılıkla Musa'dan başka biri tarafından yazılmıştır. Zamanlama ve yazı tarzı açısından Yeşu olması mantıklıdır.
1370	Yeşu	Yeşu, Pinehas (?)	Yşu. 8:32; 24:26 ayetlerinde Yeşu'nun yazılarından söz edilir. Bazı yorumcular kitabın sonunun başkası tarafından yazılmış olduğunu düşünür ve bunun Başkâhin Pinehas olduğunu öne sürer.
1085-971	Hâkimler	Bilinmiyor	Yahudi geleneklerinde kitabı Samuel'in yazdığı kabul edilir. Günümüzün yorumcuları Hâkimler'i aslında bir derleme olarak görür. Yazım tarzı ve dili Davut döneminde yazıldığı fikrini destekler.
1085-971	Rut	Bilinmiyor	Yahudi geleneklerinde kitabı Samuel'in yazdığı kabul edilir. Günümüzün yorumcuları yazım tarzı Hâkimler'e benzediğinden dolayı aynı döneme ait olması gerektiğini ifade ederek kitabın yazım tarihini Davut'un dönemine atfederler.
1030-931	Samuel	Samuel, Natan, Gad	Kitabın yazarları geleneksel olarak 1Ta. 29:29 ayeti dikkate alınarak kabul edilir.
1030-931	Eyüp	Bilinmiyor	Öykü çok eski olsa da (İÖ 2000-1000), giriş (Eyü. 1-2) ve sonuç kısmının (Eyü. 42:7-17) yazım tarzı kitabın özgün metnin Davut'un veya Süleyman'ın döneminde yazıldığına destekler.
971-686	Süleyman'ın Özdeyişleri	Süleyman, Agur, Lemuel	Bkz. Özd. 1:1; 30:1; 31:1. Özdeyişlerin çoğunluğu Süleyman tarafından yazılmış olsa da, kitap son halini Hizkiya'nın krallık döneminde almıştır (bkz. Özd. 25:1).
940 civarı	Vaiz	Süleyman	Krş. Vai. 1:1 ve Vai. 1:1 – 2:9'daki otobiyografik anılar.
940 civarı	Ezgiler Ezgisi	Süleyman	Bkz. Ezg. 1:1.
800-700	Yoel	Yoel	Bkz. Yoe. 1:1; kitapta yazım tarihini tam olarak saptayabilmek için yeterince ipucu yoktur.
792-752	Amos	Amos	Bkz. Amo. 1:1.
782-722	Hoşea	Hoşea	Bkz. Hoş. 1:1.
745-630	Yunus	Yunus (?)	Kitabın öyküsü Yunus'tan gelmiş olsa da üçüncü kişi dilinden yazılmış olması Yunus'un kitabı kendisinin yazdığına dair şüphe uyandırır. Özellikle Yun. 3:3'teki geçmiş zaman kullanımı bazı yorumcuların kitabın Ninova'nın 631'deki yıkılışından sonra yazıldığını düşüncelerine yol açmıştır.
739-686	Yeşaya	Yeşaya	Bkz. Yşa. 1:1.
733-701	Mika	Mika	Bkz. Mik. 1:1.
663-626	Nahum	Nahum	Bkz. Nah. 1:1. Kitapta betimlenen Asur'un siyasi halini en iyi yansıtan başka tarihsel kayıtlar İÖ 645 yılına aittir.
636-627	Sefanya	Sefanya	Bkz. Sef. 1:1.
627-574	Krallar	Yeremya, Ezra	Yazı tarzı Yeremya kitabına benzediğinden dolayı Yeremya yazar olarak varsayılır. 2Kr. 25:27-30 ise farklı yazı tarzından dolayı büyük bir olasılıkla Ezra tarafından yazılmıştır.
626-590	Habakkuk	Habakkuk	Bkz. Hab. 1:1. Tam ne zaman yazıldığı kitabın içeriğinden net anlaşılmaz. Varsayılan tarih aralığı genel olarak kabul gören tüm tarihleri kapsar.

Tarih (İ.Ö.)	Kitap	Yazar(lar)	Not
605-580	Yeremya	Yeremya, Baruk	Bkz. Yer. 1:1. Baruk Yeremya'nın kâtibiydi (bkz. Yer. 36:4; 45:1). Yeremya 36:1'e göre Yeremya bu kitabı 605 yılında yazdırmaya başlamıştır.
597-573	Hezekiel	Hezekiel	Bkz. Hez. 1:3 ve kitaptaki birinci tekil şahıs ifadeler. Hezekiel aldığı vahyin tarihlerini titizlikle kaydetmiştir (örn. Hez. 1:1; 8:1; 20:1; 24:1; 29:17).
586	Ağıtlar	Yeremya	Eski Antlaşma'nın Grekçe tercümesi Septuaginta'da (İÖ 1. yüzyıl) kitap Yeremya'ya atfedilir.
586	Ovadya	Ovadya	Bkz. Ova. 1:1. Ovadya'nın tam tarihi bilinmiyor ve saptaması biraz zordur. Bazı yorumcular 8. yüzyılda yazıldığını iddia eder. Hâlbuki kitabın içeriği Yerusâlim'in düşüşünde yaşananlarla daha uyumludur.
550-530	Daniel	Daniel, Nebukadnessar	Kitabın ikinci yarısında Daniel'in kendisi tarafından yazıldığı belirtilir (Dan. 8:1; 9:2), bundan dolayı ilk bölümler de ona atfedilir. 4. bölüm Nebukadnessar'ın yazdığı bir metin içerir (bkz. Dan. 4:1).
520	Hagay	Hagay	Bkz. Hag. 1:1; krş. Ezz. 5:1. Tarih için bkz. Hag. 1:1,15; 2:1.
520-480	Zekeriya	Zekeriya	Bkz. Zek. 1:1; krş. Ezz. 5:1. Zekeriya kitapta birçok tarih verir (bkz. Zek. 1:1,7; 6:9; 7:1).
515-415 (?)	Malaki	Malaki	Bkz. Mal. 1:1. "Malaki" ismi "ulağım" anlamına geldiğinden dolayı yazarın kimliği tartışılır. Yazar olarak Ezra, Zekeriya veya Mordekay öne sürülür. Bundan dolayı tarihini saptamak o kadar kolay değildir. Net olan tek bilgi Sürgün'den sonra yazılmış olduğudur.
474-450	Ester	Bilinmiyor	Yazar olarak Ezra veya Mordekay öne sürülür.
450-400	Tarihler	Ezra	Tarihler'in tek bir yazarın yapıtı olduğu kabul görmüştür. Hem geleneksel Yahudi görüşüne göre hem de yazılış tarzı Ezra kitabına çok benzediğinden dolayı Tarihler Ezra'ya atfedilir.
440	Ezra	Ezra	Bkz. Ezz. 8 vd. kullanılan birinci tekil şahıs ifadeler.
440-400 (?)	Mezmurlar	Davut, Korahoğulları Asaf, Süleyman, Ezrahlı Heman, Ezrahlı Eytan, Musa ve adı geçmeyen birçok kişi daha	Mezmurlar ("Zebur") aslında bir derlemedir. Tam olarak ne zaman tamamlandığı bilinmemektedir. En eski mezmur Musa'ya atfedilir. (Mez. 90) ve İÖ 1406'dan önce yazılmış olmalıdır. Davut mezmurlarını 1030'lu yıllarda bestelemeye başlamıştır. Diğer mezmurlar bundan sonra bestelenmiş ve kâğıda dökülmüştür. Kitabın son halini Babil'e Sürgün döneminden sonra, Vaftizci Yahya'nın gelişine dek süren büyük sessizlikten önce aldığı düşünülür. İsa Mesih'in döneminde Kutsal Kitap'ın ana bölümü olarak dile getirilir (bkz. Luk. 24:44).
440-430	Nehemya	Nehemya	Bkz. Neh. 1:1.

Yeni Antlaşma

Yeni Antlaşma 27 kitaptan oluşur. Bunların çoğu Elçi Pavlus'un yazdığı mektuplardır. Kitapların hepsi geleneksel Protestan görüşüne göre İ.S. 45-100 seneleri arasında yazılmıştır. Hepsinin kullandığı dil genel halkın kullandığı *Koinè* Grekçesidir. Bu tablodaki tarihler, Müjdeler arasında ilk önce Matta'nın yazıldığını kabul eden görüşün kabul ettiği tarihlerdir. Pavlus'un iki duruşmasının yapıldığı ve ilk duruşmasının en geç İ.S. 64 yılında olup beraatıyla sonuçlandığı varsayılır. Pavlus'un ölüm tarihi olarak da İ.S. 67 yılında Neron'un Hristiyanlara karşı Roma'da başlattığı zulüm dönemi esnası kabul edilir.

Tarih (İS)	Kitap	Yazar(lar)	Notlar
45-50	Yakup	Yusuf oğlu Yakup	Bkz. Yak. 1:1. Yakup'un, İsa Mesih'in öz kardeşi, yani Meryem ve Yusuf'un oğlu olduğu varsayılır.
48-52	Galatyalılar	Pavlus	Bkz. Gal. 1:1-2. Önce gelen tarih mektubun güney Galatya'daki kiliselere (Konya, Listra, Derbe, Antakya) yazılmış olduğunu varsayar. Daha ileri olan tarih ise mektubun Pavlus'un ikinci yolculuğunda kurduğu kuzey Galatya'daki kiliselere yazılmış olduğunu varsayar.
50	1. Selanıkliler	Pavlus, Timoteos	Bkz. 1Se. 1:1. Korint'te yazıldı.
50	2. Selanıkliler	Pavlus, Timoteos	Bkz. 2Se. 1:1. Korint'te yazıldı.
55	1. Korintliler	Pavlus	Bkz. 1Ko 1:1-3. Efes'te yazıldı.
56	2. Korintliler	Pavlus	Bkz. 2Ko. 1:1. Makedonya İli'nde yazıldı.
57	Romalılar	Pavlus	Bkz. Rom. 1:1. Büyük olasılıkla Korint'te yazıldı.
58-60	Efesliler	Pavlus	Bkz. Ef. 1:1. Ya Sezariye'de ya da Roma'da yazıldı. Büyük olasılıkla Koloseliler ve Filimon ile aynı dönemde yazıldı.
58-60	Filimon	Pavlus, Timoteos	Bkz. Flm. 1-2. Ya Sezariye'de ya da Roma'da yazıldı. Büyük olasılıkla Efesliler ve Koloseliler ile aynı dönemde yazıldı.
58-60	Koloseliler	Pavlus, Timoteos	Bkz. Kol. 1:1-2. Ya Sezariye'de ya da Roma'da yazıldı. Büyük olasılıkla Efesliler ve Filimon ile aynı dönemde yazıldı.
60-65	Yahuda	Yusuf oğlu Yahuda	Bkz. Yah. 1. Yazar kendini "Yakup'un kardeşi" olarak tanıtır. Genel görüşe göre, Yakup mektubunu yazan da bu kişidir. Kilise babaları da Yahuda'nın İsa Mesih'in öz kardeşi (yani Meryem ile Yusuf'un oğlu) olduğunu yazmıştır.
60-66	Matta	Matta Levi	"Sinoptik Müjde", yani Markos ve Luka ile temel olarak aynı içeriklere sahiptir. İlk kiliseler tarafından en çok kabul görmüş Müjde'dir.
61-64	Luka	Luka	"Sinoptik Müjde." Luka, Pavlus'un yoldaşydı (bkz. Elç. 16:10; 20:5; 21:1; 27:1; Kol. 4:14; Flm. 24; 2Ti. 4:11). Kilise babaları Luka'yı Müjde'nin yazarı olarak kabul eder. Luka Müjdesi'nin ve Elçilerin İşleri'nin aynı yazım tarzına sahip olması ve Elçilerin İşleri'ndeki birinci çoğul şahıs ifadeler bunu destekler. Kitabın başlığı yazarın içeriği görgü tanıklarından öğrendiklerini dikkatlice derleyerek oluşturduğunu açıklar. Elçilerin İşleri, Luka'nın ikinci kitabı olduğundan dolayı (Elç. 1:1-2) bu kitabın daha önce yazılmış olması gerekir.
61	Filipililer	Pavlus, Timoteos	Bkz. Flp. 1:1. Roma'da yazıldı.
62-64	1. Petrus	Simon Petrus, Silas	Bkz. 1Pe. 1:1. Roma'da yazıldı. Petrus'un kâtipliğini Pavlus'un yoldaşı Silas ("Silvanus"; Elç. 15:40) yaptı (bkz. 1Pe. 5:12).
63-64	Elçilerin İşleri	Luka	Elç. 1:1'e göre Elçilerin İşleri Luka Müjdesi'nin devamıdır. Bazı yorumculara göre Pavlus'un Roma'da Sezar'ın huzurunda gerçekleşen duruşması için bir savunma olarak yazılmıştır.
62-66	1. Timoteos	Pavlus	Bkz. 1Ti. 1:1-2. Makedonya'da yazıldı (bkz. 1Ti. 1:3).
63	Titus	Pavlus	Bkz. Tit. 1:1. Yazıldığı yer bilinmiyor; Korint önerilir.
64-67	Markos	Yuhanna Markos, Simon Petrus	"Sinoptik Müjde." Elç. 12:12; 13:15,13; 15:37-39'da Yuhanna Markos olarak geçer ve Elçi Pavlus'un yoldaşlarındandır. Kilise babalarına göre, Markos, Simon Petrus'tan duyduklarını özetleyerek yazmıştır, bundan dolayı Petrus'un Neron döneminde ölümünden önce yazıldığı varsayılır.
64-68	2. Petrus	Simon Petrus	Bkz. 2Pe. 1:1. Kanona çok ileri tarihte eklendiğinden dolayı yazarlığı tartışılır. Burada verilen tarih, Petrus'u yazar olarak kabul ettiğimiz takdirde ulaştığımız tarihtir.
66-70	İbraniler	Bilinmiyor	Yazarı olarak Pavlus, Barnaba (Elç. 4:36-37; 13:2 vd.), Apollos (Elç. 18:24-28) veya Priskilla (Elç. 18:18) önerilir.

Tarih (İS)	Kitap	Yazar(lar)	Notlar
67	2. Timoteos	Pavlus	Bkz. 2Ti. 1:1-2. Roma'da yazıldı.
70-96	Vahiy	Zebedi oğlu Yuhanna	Bkz. Va. 1:1,2,4-6. Hem bizzat kitapta adının anılması hem ilk kiliselerin döneminden kilise babaların yazıları yazarın Zebedi oğlu Yuhanna olduğunu destekler.
85-90	1. Yuhanna	Zebedi oğlu Yuhanna	Yuhanna mektuplarında yazarın ismini açıklamıyor olsa da, kilise babaları mektubu Yuhanna'ya atfeder. Yazım tarzı da Yuhanna Müjdesi'yle aynıdır.
85-90	Yuhanna	Zebedi oğlu Yuhanna	Kilise babaları bu Müjde'nin İsa Mesih'in öğrencisi Zebedi oğlu Yuhanna ⁵ tarafından yazıldığını açıklar. Kitabın içeriği bu kanıyı destekler. Bazı yorumcular Yuhanna Müjdesi'nin İ.S. 60'lı veya 70'li yıllarda yazıldığını öne sürer.
90	2. Yuhanna	Zebedi oğlu Yuhanna	Bkz. 1. Yuhanna hakkındaki not.
90	3. Yuhanna	Zebedi oğlu Yuhanna	Bkz. 1. Yuhanna hakkındaki not.

e

Kaynakça

Açıklamalı Kutsal Kitap. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2010.

Dockerty, David S., dü. *Holman Kutsal Kitap Rehberi*. Çeviren Sibel Sel, Devrim Salman, Alev Balcı ve Fatih Bilger. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2021.

Gaebelin, Frank E., dü. *The Expositor's Bible Commentary*. 12 cilt. Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 1981.

Sonnotlar

¹ Bu varsayımın temelleri için bkz. J.M. Diener, "Çerçevesiz Olmaz: Derin Bir Kutsal Kitap Anlayışı için Kaçınılmaz Temel", *e-manet*, Sayı 37 (Ekim-Aralık 2014), s. 16-21.

² Liberal kesim çoğunlukla daha ileri tarihleri yazım tarihi olarak kabul eder ve kitapların aslında kaydedilmiş yazarlar tarafından yazılmadığını varsayar, çünkü birçoğu Kutsal Kitap'ın doğaüstü yolla esinlendiğini kabul etmez.

³ J.M. Diener, "1446: Mısır'dan Çıkışın Muhtemel Tarihlerinden İlki", *e-manet*, Sayı 46 (Nisan-Haziran 2017), s. 20-29.

⁴ J.M. Diener, "Edwin Thiele İbrani Kralların Gizemli Tarihini Nasıl Çözdü?", *e-manet*, Sayı 23 (Ocak-Mart 2011), s. 5-10.

⁵ Bazı yorumculara göre Zebedi oğlu Yuhanna'nın annesi Salome, İsa'nın annesi Meryem'in kız kardeşiydi; krş. Mat. 27:56; Mar. 15:40 ve Yu. 19:25. Buna göre Yakup ile Yuhanna İsa'nın kuzenleri olur ve İsa'nın neden Meryem'i Yuhanna'ya emanet ettiğini açıklar (bkz. Yu. 19:26-27).

"Baba, Oğul ve Kutsal Ruh, Mesih İsa'da olanlara teselli edici bir ilahi toplumu olarak davranır. Üçlübirlik, tüm dertlere her zaman tüm teselliye sahiptir. Üçlübirlik asla yetersiz kalmaz ve asla isteksiz davranmaz. Onlar acı çekenlere kendisini veren ebedi teselli pınarıdır. Her zaman hazır halde, hem her yerde mevcut hem de ebedi esenliği sağlarlar. Hiçbir şey bununla boy ölçüşemez."

Jonathan K. Dodson

Our Good Crisis: Overcoming Moral Chaos with the Beatitudes (Downers Grove, Illinois: IVP, 2020)

Kalıcı Hizmet

(2. Bölüm)

▼ *Tim Allchin*

☞ G.D.

Tim Allchin Chicago'ya yakın Biblical Counseling Center'in (Kutsal Kitap Danışmanlık Merkezi) Yönetici Müdürüdür.

Birinci kısımda, imanlıları donatarak hizmeti paylaşmadıkları için kaç kilise liderinin tükenmişlikle karşı karşıya olduğunu inceledik ve Mısır'dan Çıkış 18. bölümdeki Yitro'nun Musa'ya verdiği tavsiyeyi ele aldık. İkinci kısımda, diğerlerini hizmet için nasıl donatacağımız konusunda biraz daha pratik olmak istiyoruz. Chuck Swindoll, Mısır'dan Çıkış 18. bölüm üzerine güncel ruhsal okumasında imanlıları donatmanın faydalarını belirtiyor.

Yükü dağıtmanın ve paylaşmanın faydaları? 22. ve 23. ayetleri okuyun: "Yükün hafifler ... dayanabilirsin." İlginç değil mi? Yorgun, gereğinden fazla çalışmış, hak ettiğinden azını almış, sert bir görünüme sahip olmanın daha iyi olduğunu düşünüyoruz. Hristiyanlar arasında şehitlik kompleksi dediğim şey şudur: "İsa için çok çalışıyorum!" İşin aslı şu ki, bu telaşlı ve aşırı meşgul görüntü genellikle "Yavaşlamayacak kadar çok inatçıyım", "Hayır demeyecek kadar kendime güvensizim" ya da "Yardım istemeyecek kadar aşırı gururluyum" anlamına gelir. Kanayan bir ülser ne zamandan beri ruhsallığın bir göstergesi ... ya da yetmiş saat çalışılmış bir hafta verimlilik göstergesi mi? Dünya seni hayal kırıklığına uğratmaya mı başladı? Dua edemeyecek kadar çok mu yorgunsun? Birçok kişiye sinirli halde misin? Tanrı'nın kullandığımızı duymaktan hoşlandığı iki kelimeyi size önereyim: "YARDIM ET!"¹

Eğer pastörler olarak diğer kişilerden yükleri taşıma konusunda yardım istemiyorsak, kendimiz giderek daha fazla ağırlık altında oluruz ve bu da etkin olmamızı engeller. Çözüm? Kendinizi alçaltın, her şeyi yapamayacağınızı kabul edin ve Tanrı'nın etrafınızdaki diğer kişileri hizmet etmeyi öğrenirken nasıl büyüteceğine şaşırn.

Neden Liderlik Etmeleri İçin Başkalarını Donatmıyoruz?

Şu nedenlerden herhangi birinin sizi başkalarını donatmaktan alıkoyup koymadığını düşünün:

- **İlgisizlik:** Öğretmeyi seviyorsunuz ve tüm enerjinizi buna odaklıyorsunuz.
- **Gurur:** Birçok hizmet görevini diğerlerinden daha iyi yapabileceğinize ikna olmuş durumdasınız.
- **Yorgunluk:** Başkalarını yardım etmeleri için yetiştirme hizmetinde çok fazla yükün altına girmişsiniz.
- **Endişe:** Eğer bu işte usta sayılmıyorsanız mesleki güven konusunda tehdit altında hissediyorsunuz.

- **Kayıtsızlık:** Potansiyel liderlerin ilgilenmediğini düşünüyorsunuz ve sormaktan bıktınız.
- **Tembellik:** Liderleri donatmanın önemli ölçüde enerji ve zaman gerektireceğini biliyorsunuz.

Bu listenin amacı kınamak değil, daha çok Tanrı'nın sizi bir pastör olarak çağırdığı bir göreve yeniden odaklanmaya sizi davet etmektir: İmanlıları donatmak görevine.

Neden Liderlik Etmeleri İçin Başkalarını Donatmalıyız?

Başkalarını odaklanma bir donatma süreci, Tanrı'nın Krallığı'na dört temel fayda sağlar:

1. **Liderleri donatmak, pastörlere Tanrı'nın bize çağrısını gerçekleştirmemiz için –bizi donattığı armağanları hizmette kullanmamız için– zaman tanır.** Tanrı'nın, bir eksiklikten değil, bir doluluktan hizmette bulunmanız için yaptığı çağrıyı yerine getireceğine güveniyor musunuz? Sadece imanlılara hizmet etmek değil, imanlıları donatmak için kasti çabaları içerecek şekilde programınızı yeniden düzenlemek için Tanrı'ya yeterince güveniyor musunuz?
2. **Liderleri donatmak, birçok potansiyel liderin daha derinlemesine büyümesinin tek yoludur.** "Şimdiye kadar öğretmen olmanız gerekirken..." İbraniler kitabının yazarı, gözetimi altındakilere temel şeylerin ötesinde de gelişmeye devam etmeleri için meydan okudu (İbr. 5:12). Pek çok lider, çok çeşitli olgunluk seviyelerine ve hatta henüz Mesih'i takip etmeyenlere yönelik tipik pazar toplantılarından elde ettikleri büyümeyle yetindi. Öyleyse kilisemizdeki imanlıların büyümesine nasıl yardım ederiz? Onları başkalarını yetiştirmeleri için yetiştiririz, onları başkalarını eğitmeleri için eğitiriz, onlara başkalarına öğretmeyi öğretiriz. Birçoğu öğretmen olmadan büyüyemez ve çoğu da eğitilmedikçe etkili öğretmen olamaz. Cemaatinizdekilerin çoğunun büyük gruplara öğretmekten hoşlanmadığını, ancak birçoğunun birebir sohbetleri tercih ettiğini düşünün. Kutsal Kitap'a dayalı danışmanlık, yara almışlarla ilgilenmenin ve aynı zamanda potansiyel liderleri güçlü liderler haline getirmenin stratejik bir yoludur.
3. **Donanımlı liderler genel anlamda omuzlarına yüklenen yükü paylaşırlar.** Birçok lider, Tanrı'nın hizmet çağrısına kulak verdi ancak yüklerin hayal ettiğinden çok daha büyük olduğunu öğrendi. Tanrı sadıktır ve bizi ayakta tutacaktır ama aynı zamanda bizi taşıdığımız yükleri sadık ortaklara emanet etmeye de çağırır. Gururumuzdan dolayı veya korktuğumuz için yardım istemekten kaçınabiliriz, ancak yardım istemek zayıflık değildir. Zayıf yönlerinizin farkında olmak aslında daha güçlü bir lider olmanıza yardımcı olacaktır. Başkalarının yardımını alamayacak kadar gururlu olmak sizi mahveder ama başkalarını güçlendirmek hem sizi hem de onları bereketleyecektir. Yükü paylaşın, diğerlerine kendi yükleri ile birlikte yürümeyi öğretin ve belirli sorumlulukları başkalarına devredin. Yükünüzü daha katlanılır bulacaksınız ve Tanrı yalnızca size güvenmek yerine sürünüzün birbirini desteklemesine yardımcı olacaktır.
4. **Liderleri donatmak, Kutsal Ruh'a duyulan güveni gösterir ve Tanrı'nın bereketlediği bir alçakgönüllülük geliştirir.** Hizmette yeniyken, hizmet takımımızın parçası olan bir pastörün takımındakileri, katkıda bulduklarını düşünmeleri için nasıl kandırdığını anlattığını hatırlıyorum; oysa aslında yalnızca onları kendi fikirlerine katılmaları için manipüle ediyordu. Gerekçesi ise, hiçbir liderin, sürüsüne veya hizmetine önderlik eden bir pastör kadar sorunları çözme konusunda yetmiş ya da bilgili olamayacağı

idi. Bu açıklamasından rahatsız oldum. Odadaki en zeki insan olduğumuza ve fikirlerimizin her zaman galip gelmesi gerektiğine gerçekten inanıyor muyuz? Başka bir deyişle, Kutsal Ruh'a cemaatimizi yönetmesi için güveniyor muyuz, yoksa sadece kendi liderliğimize mi güveniyoruz? Tanrı'nın etkin olduğuna inanırsak, işi başkalarına emanet eder ve başkalarını Tanrı'nın onları çağırdığı şekilde hizmet etmeleri için güçlendiririz. Öyleyse planlarımızı daha esnek tutacağız ve Tanrı'ya daha içtenlikle yöneleceğiz. Liderleri donatmak, cemaatimizin Ruh tarafından yönetilmesine ve Gerçeğin Sözü'nü hayatın tamamına uygulamayı öğrenmelerine olanak sağlar.

Başkalarını Liderlik Etmeleri İçin Nasıl Donatabiliriz?

Başkalarını Tanrı'yı sevme, başkalarını sevme ve bir krallık etkisi yaratma çağrılarını etkin bir şekilde yaşamaları için nasıl donatacağımıza dair bazı pratik öneriler nelerdir?

- 1. Sevdiğiniz görevlere başkalarını da dâhil edin ve süreç boyunca onları donatın.** Sadece yapmaktan nefret ettiğiniz görevleri seçip başkalarına teslim etmeyin. Başkalarını donatmak, hizmetin sevmediğiniz yönlerinden kaçınmanın bir yolu değildir. Sevdiğiniz görevlere insanları da dâhil ederseniz donatmaktan daha çok keyif alacaksınız.
- 2. Donatma konusunda uzmanlaşmış kuruluşlarla ortaklık kurun.** Öğretme, danışmanlık, finans, teknoloji kullanma, tapınma yönetme; tüm bu alanlarda büyümenize yardımcı olacak Hristiyan donatma organizasyonları var. Kiliselerin psikolojik hasar görmüş kişilere yönelik duygusal ve manevi destek modeli geliştirmelerine yardımcı olan, Kutsal Kitap'a dayalı danışmanlık eğitim merkezine liderlik ediyorum. Kiliselerin liderleri yetiştirdiğini ve genel olarak kilisenin büyümesine yardımcı olduğunu gördüğümüzde çok heyecanlanıyorum.
- 3. "Birbirinize..." sözüyle başlayan Kutsal Kitap metinlerinden mümkün olduğunca sık vaaz edin.** Cemaatinize kilisenin sadece kilisede bulunmakla ilgili olmadığını, daha çok ortak katılımla ilgili olduğunu ne sıklıkla hatırlatıyorsunuz? Yeni Antlaşma bize sürekli bu gerçeği hatırlatır. Sürünüze bunun sadece onlar ve Tanrı ile ilgili olmadığını ve Tanrı'nın onları başkalarını etkilemek ve sevmek için kurtardığını sık sık hatırlatın.
- 4. Cemaatinizi hayal etmeleri için güçlendirin ve ardından harekete geçmeleri için kaynak yaratın.** Kilisenizin vizyonunun tartışıldığı tek yer yönetim ise, kiliseniz muhtemelen güçlendirmeye ve yönetmeye çağırdığınız kişilerin hayallerini boğmuştur. Tanrı, vizyonun yalnızca pastöre verileceğini vaat etmiyor; vizyon hizmet eden ve dua eden sadık imanlılara verilir.

Topluluğunuzdaki imanlıları gerçek hizmeti omuzlayacak şekilde donatmak, Tanrı'nın uzun vadeli sürdürülebilir modeller geliştirmek için oluşturduğu bir yoldur. Duam, bu zor yılı atlatan çok sayıdaki pastörün ve liderin eski kalıplara dönmemesi, çağrısını yerine getirirken daha fazla hizmeti paylaşması, daha fazla lider yetiştirmesi ve Tanrı'ya daha fazla güvenmesidir. 📌

Kaynak: "Ministry that Lasts, Part Two", *Biblical Counseling Coalition*, 09.04.2021

< <https://www.biblicalcounselingcoalition.org/2021/04/09/ministry-that-lasts-part-two/> > (13.04.2021 tarihinde erişildi). Yazarın izniyle kullanılmıştır.

Sonnotlar

¹ Chuck Swindoll, "Admitting Need," *Insight for Today*, Insight for Living Ministries, 03.12.2018

< <https://www.insight.org/resources/daily-devotional/individual/admitting-need1> > (09.03.2021 tarihinde erişildi).